

”ONNELLISIA JA TYYTYVÄISIÄ OMASTA ELÄMÄSTÄ”
Maahanmuuttajaperheiden kokemuksia kotoutumisesta

Annika Ahlstedt

Opinnäytetyö, syksy 2017

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)+ lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Ahlstedt, Annika. ”ONNELLISIA JA TYYTYVÄISIÄ OMASTA ELÄMÄSTÄ” – Maahanmuuttajaperheiden kokemuksia kotoutumisesta. Syksy 2017. 67 sivua, 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK)+ lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Tämä opinnäytetyö toteutettiin yhdessä Vantaan maahanmuuttajapalvelujen kanssa. Tarkoituksena opinnäytetyössä oli selvittää, minkä tekijöiden haastateltavat kokevat olevan kotoutumisen kannalta tärkeitä: mitkä edesauttavat perheen kotoutumista ja mitkä taas hankaloittavat sitä. Tavoitteena oli saada kerättyä omakohtaista tietoa kotoutumisesta maahan muuttaneiden perheiden vanhemmilta. Tutkimus rajattiin koskemaan perheitä, joissa on kotoutumisen hetkellä ollut varhaiskasvatukseen lapsia, jotta varhaiskasvatuksen rooli tulee tutkimuksessa näkyväksi, sillä tutkinto sisältää myös lastentarhaopettajan virkakelpoisuuden. Kolme neljästä perheestä on saapunut Suomeen turvapaikanhakijoina.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua, jolla aineisto kerättiin. Haastattelujen kohteina olivat perheiden vanhemmat. Tutkimukseen osallistui yhteensä seitsemän vanhempaa Vantaan alueelta. Aineiston analyysi suoritettiin sisällönanalyysinä.

Maahanmuuttajaperheet kokevat sosiaaliset suhteet tärkeänä perheen kotoutumista tukevana tekijänä. Haastateltavat korostivat oman asenteen merkitystä. Tutkimukseni johtopäätöksinä voidaan nähdä, että haastateltavat kokevat, että yhteiskunnallamme on hyvät edellytykset tukea lapsien kotoutumista, esimerkiksi varhaiskasvatuksen keinoin, kun taas vanhempien kotoutuminen vaatii enemmän työtä ja siihen liittyy suurempia haasteita.

Avainsanat: maahanmuuttaja, maahanmuuttajaperhe, lapsiperheet, kotoutuminen

ABSTRACT

Ahlstedt, Annika. "I AM HAPPY AND SATISFIED WITH MY OWN LIFE" – Immigrant families' experiences on integration. Spring 2017. 67 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

This thesis was implemented in collaboration with the immigration services of Vantaa. The purpose of this thesis was to determine the factors that are important in integration for families that have immigrated to Finland. These factors are on the one hand crucial for a family's successful integration and on the other hand they complicate the integration process. The aim of the thesis was to collect data from the parents of the families who had migrated to Finland and to find out the relevant factors affecting the success of the integration processes. The participants of the study were families who at the time of immigration had children in the age of early childhood. In the thesis, the importance of early childhood education is emphasized to increase its role in the study, as the degree gives the validity to work as a kindergarten teacher. 75 percent of the families studied in this thesis came to Finland as refugees.

This thesis was qualitative and the data collection was done by a halfstructured theme interviews in which the parents of the families were interviewed. Seven parents from the area of Vantaa took part in the study. The data was analyzed by data-driven content analysis. The immigrant families perceived social relationships as an important factor easing the integration process. The interviewees stated, that their own attitudes had an essential impact in integration process. It can be concluded that our society has great potential to support the integration of immigrant children, for example with the means of early childhood education. At the same time integration of the immigrant parents requires more work because it currently faces greater challenges.

Keywords: Immigrant, Immigrant family, family with children, acculture

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MAAHANMUUTTAJUUS JA SIIHEN LIITTYVÄT KÄSITTEET	8
2.1 Monikulttuurisuus käsitteenä	9
2.2 Turvapaikan hakeminen Suomesta	10
3 KOTOUTUMINEN PROSESSINA.....	12
3.1 Kotouttaminen	14
3.2 Kotouttamissuunnitelma	14
3.3 Akkulturaatio kotoutumisessa.....	15
4 MAAHANMUUTTAJAPERHEET JA PERHEEN KOTOUTUMISPROSESSI .	17
4.1 Perheen kotoutuminen	18
4.2 Vanhemmuus kotoutumisprosessin aikana	20
4.3 Lasten kotoutuminen	21
4.4 Varhaiskasvatuksen rooli lapsen kotoutumisen tukemisessa	22
4.4.1 Vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa	23
4.4.2 Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa	24
4.4.3 Perheen tukeminen varhaiskasvatuksen keinoin	25
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	27
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	28
6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä.....	28
6.2 Tutkimusmenetelmä	30
6.3 Aineiston keruu.....	31
6.4 Aineiston analyysi.....	32
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
7.1 Kotoutuminen kokemuksena	34
7.2 Kotoutumista tukevat asiat	36
7.3 Palvelujärjestelmän toimivuus	39
7.4 Varhaiskasvatuksen rooli perheen kotoutumisessa.....	41
7.5 Kotoutumista hankaloittavat tekijät	43

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSIDEAT	45
9 POHDINTA	49
9.1 Eettisyys ja luotettavuus	50
9.2 Ammatillinen kasvu	53
LÄHTEET	57
LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO	65
LIITE 2: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN.....	67

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajaperheen kohdalla uuteen maahan muuttaminen vaikuttaa koko perheeseen: niin lapsiin kuin vanhempiinkin, mutta usein erilaisilla tavoilla ja eri aikoina. Perhe joutuu muuton kohdatessa arvioimaan, kuinka uuden yhteiskunnan tapoja ja arvoja hyödynnetään ja missä määrin oman kulttuurin tavat säilytetään. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret ovat vastaanottavan yhteiskunnan kanssa yleensä enemmän tekemisissä esimerkiksi varhaiskasvatuksen ja koulumaailman kautta, jolloin heidän kotoutuminen saattaa olla nopeampaa kuin heidän vanhempiansa. (Leinonen 2013, 21; Hiitola & Turtiainen 2015, 13.) Maahan muuttaminen tapahtumana vaikuttaa perheeseen monella tapaa: kuinka perheenjäsenet pystyvät tukemaan toisiaan vaativassa tilanteessa tai miten lasten ja vanhempien väliset suhteet muotoutuvat muuton keskellä (Säävälä 2011, 11).

Perheen muuttaessa uuteen maahan, suuri vastuu kotoutumisesta ja sen onnistumisesta jää vanhemmille. Yksittäiseen perheeseen tai vanhempaan vaikuttavat kulttuuriset uskomukset ja kulttuurinen tausta, vanhempien persoonallisuus, perheen nykyinen elämäntilanne tai perheen aikaisemmat kokemukset. (Kuittinen & Isosävi 2013, 78.) Perhe-elämä ja vanhemmat ovat tärkeässä roolissa kun pohditaan lasten ja nuorten hyvinvointia ja kotoutumista (Alitolppa-Niitamo & Leinonen 2013, 96). Etenkin alle kouluikäiselle lapselle suhde huoltajiin ja muihin perheenjäseniin on erityisen tärkeää ja tämän vuoksi onkin tärkeää huolehtia koko perheen hyvinvoinnista (Schubert 2013, 69).

Muuttamista uuteen maahan ei voida kuitenkaan nähdä vain haastavana kokemuksena. Muutto Suomeen voi merkitä perheelle myös turvallisuuden lisääntymistä, lisääntynyttä vapauden tunnetta tai taloudellisen aseman parantumista. (Leinonen 2013, 18.)

Tämä opinnäytetyö on suoritettu yhteistyössä Vantaan maahanmuuttajapalveluiden kanssa. Tässä opinnäytetyössä on haastateltu vantaalaisia maahan muuttaneiden perheiden vanhempia. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut saada per-

heiden ääni kuuluville haastattelujen kautta. Haastatteluissa on haastateltu seitsemää vanhempaa neljästä eri perheestä niin, että on selvitetty koko perheen kokemusta kotoutumisesta ja kotoutumisen ajasta. Perheistä kolme neljästä on saapunut Suomeen aikoinaan turvapaikanhakijoina. Yksi perhe on muuttanut Suomeen työn perässä. Haastateltavien perheiden lapset ovat olleet kotoutumishetkellä varhaiskasvatuksen asiakkaina ja opinnäytetyössä on selvitetty varhaiskasvatuksen rooli perheen kotoutumisen kannalta. Varhaiskasvatus teemana on opinnäytetyössä tärkeässä osassa, sillä tutkinnossani tavoittelen myös lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta.

Maahanmuuttajataustaiset perheet ovat lisääntyneet Suomessa viime vuosina. Tämä johtaa siihen, että sosiaalialalla työskennellessä, maahanmuuttajaperheitä kohtaa asiakkaana entistä enemmän. Niin sosionomina kuin lastentarhanopettajanakin tulisi tiedostaa maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyviä tekijöitä. Opinnäytetyöni tulokset antavat suuntaa sille, missä maahanmuuttajataustaiset perheet kokevat tarvitsevänsä eniten tukea. Kun ammattilaisilla on tieto kotoutumista edistävästä/vaikeuttavista tekijöistä, on heillä suurempi mahdollisuus tukea perheen kotoutumista erilaisissa ympäristöissä, kuten koulumaailmassa ja päiväkodeissa. Hyvä kotoutuminen ehkäisee syrjäytymistä (Matkaselkä 2016).

2 MAAHANMUUTTAJUUS JA SIIHEN LIITTYVÄT KÄSITTEET

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan Suomeen muuttanutta ulkomaan kansalaista, joka aikoo asua maassa pidempään ja jolla on siihen tarvittava oleskelulupa (Väestöliitto i.a.; Siirto & Gothóni 2016, 13). Maahanmuuttaja on yläkäsite, joka kattaa eri syiden perässä Suomeen muuttaneet. Syitä maahanmuutolle voi olla esimerkiksi töiden tai opiskelujen perässä muuttaminen, avioliitto, paluumuutto tai pakolaisuus. (Räty 2002, 30–34.)

Vuonna 2016 ulkomaalaistaustaisia henkilöitä on ollut Suomessa yhteensä 364 787. Näistä Helsinki-Uusimaa-alueella asui peräti 200 767 henkilöä. Vantaalla asui vuonna 2016 yhteensä 37 246 ulkomaalaistaustaista henkilöä. (Tilastokeskus 2017.) Turvapaikanhakijat ovat lisääntyneet viime vuosina huomattavasti, joka näkyy esimerkiksi siinä, että turvapaikanhakijoiden määrä Suomessa on noussut. Vuonna 2014 turvapaikanhakijoita Suomessa oli 3 651 kun taas vuonna 2015 määrä oli jo 32 476. (Tilastokeskus 2016.)

Maahanmuuttoa ohjaavat Suomessa monet lait. Ulkomaalaislain (2004/301) soveltamisalaa ovat ulkomaalaisten maahantuloon, maastalähtöön, oleskeluun sekä työskentelyyn liittyvät tekijät. Kansalaisuuslaki (2003/359) määrittelee kansalaisuuteen ja sen menettämiseen liittyviä tekijöitä huomioiden sekä kansalaisen että valtion edun. Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) määrittelee raamit maahanmuuttajien kotoutumispalveluille ja niille viranomaistoiminnoille, joihin jokainen maahanmuuttaja on oikeutettu. Kotoutumislaki on säädetty vuonna 2010, eli se on lakina verrattain uusi. Sitä on kuitenkin ehditty muuttaa sen voimaantulon jälkeen 11 kertaa, joka osaltaan kertoo siitä, ettei lain säätämishetkellä vuonna 2010 olla osattu varautua 2010-luvulla lisääntyneeseen maahanmuuttoon (Finlex 2017).

Suomen lainsäädäntö ohjaa maahanmuuttajien oikeuksia ja osaltaan yhteiskuntaa sekä sen jäseniä hyväksymään maahanmuuttajat ja kohtelevaan heitä tasavertaisesti, sillä Suomessa esimerkiksi syrjintä on kielletty useissa laissa. Yhden-

vertaisuuslaissa ilmenee, että ketään ei saa syrjiä iän, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, vammaisuuden, terveydentilan, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Vartiainen-Ora, 2007, 54.) Yhdenvertaisuuslaki (2014/1325) ohjaa ammattihenkilöstöä toimimaan niin, että kotoutumisprosessin aikana maahanmuuttajilla olisi oikeus integroitua yhteiskuntaan rauhassa, ilman minkäänlaista syrjintää. Suomi on sitoutunut myös moniin kansainvälisiin sopimuksiin liittyen yhdenvertaisuuteen. Sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta sekä kansalaisyhteiskunnan jäsenyydestä puhutaan myös esimerkiksi YK:n, Unicefin ja Euroopan unionin määritelmässä kotoutumisesta (Leinonen 2013).

2.1 Monikulttuurisuus käsitteenä

Monikulttuurisuutta käsitteenä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta, mutta yleisesti sillä tarkoitetaan väestön kulttuurista sekä etnistä monimuotoisuutta, joka sisältää sen, että on olemassa monenlaisia kansallisuuksia, useita kieliä, poikkeavia uskontoja, toisistaan poikkeavia tapoja, eleitä, poikkeavia olettamuksia, erilaisia arvoja tai esimerkiksi suku- ja perhesuhteissa olevia eroja (Ali-Toppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7).

Suomalainen yhteiskunta on 1990-luvulta lähtien lähtenyt monikulttuuristumaan (Haavikko & Bremer 2009, 10). Maahanmuuton lisääntyminen on yksi tärkeä syy, miksi Suomesta on tullut monimuotoisempi maa (Raunio, Säävälä, Hammar-Suutari & Pitkänen 2011, 18).

Hammar-Suutarin (2009, 71) mukaan monikulttuurisuus käsitteenä on ollut kiistanalainen, sillä on välillä hankala tunnistaa, missä yhteydessä sitä milloinkin käytetään. Yhdistävä asia monikulttuurisuudelle käsitteenä käyttötarkoituksesta riippumatta on kuitenkin se, että sillä koetetaan kuvailla eri kulttuuritaustat omaavien henkilöiden molemminpuolista vuorovaikutusta.

Kulttuurisella monimuotoisuudella taas tarkoitetaan sitä ajatusta, jossa jollakin alueella, vaikkapa esimerkiksi Suomessa, on paljon yksittäisiä kulttuuriin, kieleen

tai etnisyyteen liittyviä ryhmittymiä. Tällä tavalla yhteiskuntaa voitaisiin pitää monikulttuurisena siinä tapauksessa, kun yhteiskunnassa asuu rinta rinnan vaihtelevia kulttuureita edustavia ryhmiä, jotka voivat olla etniseen kulttuuriin tai alakulttuuriin liittyviä. (Hammar-Suutari 2009, 72.)

Monikulttuurisuudella voidaan myös viitata poliittisesti multikulturalismiin. Multikulturalistinen ajatusmalli korostaa ajatusta siitä, että yhteiskunnan tulisi rohkaista kulttuurivähemmistöjä pitämään ja lujittamaan omia toiminta- ja ajattelutapojaan. Ajattelutavan mukaan erityisyyden ylläpitämistä edistetään yhteiskunnan varoin. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.)

2.2 Turvapaikan hakeminen Suomesta

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa vainon tai muun vaaran takia, joka hänen kotimaassa tai pysyvässä asuinmaassa häntä kohtaan. Pakolaisella tarkoitetaan YK:n pakolaissopimuksen mukaan henkilöä, jolla on perusteltu aihe pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan. Arkikielessä pakolaisella useasti tarkoitetaan turvapaikanhakijaa, mutta turvapaikanhakijasta voi käyttää nimikettä pakolainen vasta, kun hän on saanut turvapaikan Suomesta. Kiintiöpakolainen taas on henkilö, jolla on YK:n myöntämä pakolaisen asema ja joka kuuluu vastaanottavan maan pakolaiskiintiömäärään. Pakolaisaseman saamiseksi henkilön tulee täyttää tietyt ehdot, jotka YK:n pakolaisjärjestön UNHCR määrittelee. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017a; Väestöliitto i.a; Siirto & Gothóni 2016, 11.)

Turvapaikanhakuprosessi alkaa sillä, että turvapaikanhakija saapuu Suomeen ja ilmoittaa jollakin tavalla olevansa turvapaikanhakija. Tämän jälkeen hänen tulee jättää hakemus Suomen rajavartiostolle tai poliisille. Turvapaikanhakija siirtyy vastaanottokeskukseen odottamaan sitä, että maahanmuuttovirasto ilmoittaa turvapaikanhakijalle turvapaikkapuhuttelun ajankohdan niin pian kuin mahdollista. Turvapaikkapuhuttelussa selvitetään aluksi henkilöllisyys ja henkilön matkareitti Suomeen sekä se, voiko Suomi käsitellä turvapaikkahakemuksen sillä edellytyk-

sellä, että Suomi on ensimmäinen EU-valtio, johon turvapaikanhakija on saapunut. Tämän jälkeen turvapaikkapuhuttelussa selvitetään syy hakea turvapaikka Suomesta. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

Maahanmuuttovirasto tekee päätöksen turvapaikasta. Päätöksiä voivat olla kielteinen, myönteinen tai Dublin-päätös, jolla tarkoitetaan sitä, että turvapaikanhakijan on palattava siihen EU-maahan, johon hän ensimmäisenä on saapunut. Jos päätös on myönteinen, turvapaikanhakija saa kuntapaikan ja oleskeluluvan. (Maahanmuuttovirasto 2017a.)

KUVIO1. Turvapaikan hakeminen (Maahanmuuttovirasto 2017d).

Suomen kansalaisuutta voi hakea täysi-ikäinen henkilö, joka pystyy todistamaan henkilöllisyytensä, jonka asumisaikaedellytys on täytynyt, joka ei ole syylistynyt rikokseen, jonka maksuvelvollisuutta ei ole sivuutettu, jonka toimeentulosta on tehty selvitys sekä jonka kielitaito on riittävä (Maahanmuuttovirasto 2017b). Suomen kansalaisuuden voi saada myös syntymällä Suomessa, vanhempien keskinäisellä avioliitolla tai vanhemman tai ottovanhemman kansallisuuden perusteella (Maahanmuuttovirasto 2017c).

3 KOTOUTUMINEN PROSESSINA

Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) määrittelee kotoutumisen maahan muuttaneen ihmisen sekä yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi, jonka tarkoituksena on, että maahanmuuttaja saa suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja, kun samanaikaisesti tuetaan hänen mahdollisuutta ylläpitää omaa äidinkieltään sekä kulttuuriaan. Kotoutumislain tarkoituksena on sen 1 luvun 1 §:ssä määritelty tukea ja edistää kotoutumista ja maahanmuuttajan mahdollisuutta osallistua aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan toimintaan. Lisäksi tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Keinoja näiden tavoitteiden mahdollistamiseksi luetellaan lain toisessa luvussa. Maahanmuuttajalle tulee tarjota muun muassa perustiedot suomalaisesta yhteiskunnasta, ohjausta ja neuvontaa kotoutumisen edistämisestä sekä työelämästä ja hänelle tulee laatia oma kotoutumissuunnitelma. Laki myös takaa maahanmuuttajalle oikeuden kotoutumistukeen. Kotoutumislaki on hyvin laaja ja käsittelee kotouttamista edistäviä toimia koko yhteiskunnan tasolla. Laissa määritetään yksittäisten maahanmuuttajien lisäksi myös kotoutumissuunnitelmat perheille ja alaikäisille lapsille. Lain luvuissa kolme ja neljä määrittellään myös tarkemmin kunnan ja valtion rooli kotoutumisen edistämisessä. Lailla on pyritty kattamaan koko yhteiskunnallinen kotoutumisen edistäminen. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386.)

Maahanmuuttajan kotoutumisen edellytyksenä on, että valtaväestön toimintatavat ja asenteet mahdollistavat yhteiskuntaan integroitumisen. Sopeutumista vaaditaan siis maahanmuuttajien lisäksi myös suomalaisilta ja koko yhteiskunnaltamme. Integroituessaan maahanmuuttaja hankkii uudesta kotimaastaan sosiaalisia suhteita, tietoa ja oppii uutta, kuten esimerkiksi uuden maan toimintatapoja. Kotoutuneet ihmiset ovat yleensä työelämässä, osaavat paikallista kieltä ja arvostavat omaa kulttuuritaustaansa. Lisäksi heillä on paikallisia sosiaalisia verkostoja. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 6–7.)

Kotoutumiseen vaikuttaa monisärmäinen tapahtumaketju: samalla kun maahanmuuttaja koettaa integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan, hänellä on mielessään

entinen kotimaansa ja sen tavat, jotka eivät katkea heti hänen muutettuaan uuteen maahan. Näiden lisäksi hän saattaa elää maahanmuuttajayhteisössä, joka muodostuu Suomessa ja muualla asuvista ”vähemmistön” edustajista, jotka jakavat saman elämäntavan. (Räty 2002, 109.)

Erilaiset syyt muuttoon, joista tärkeimpiä ovat opiskelu eri maassa, työt tai turvapaikan hakeminen, ratkaisevat sen onko tapahtuma yksilölle positiivinen vai negatiivinen. Uuteen maahan asettautumiseen voi vaikuttaa muun muassa yksilölliset piirteet, ikä tai esimerkiksi päätöksenteko: joskus päätöksen muutosta voi suorittaa joku muu, kuten aviopuoliso tai vanhempi. Yhteistä kuitenkin kaikille maahanmuuttajille, muuton syystä riippumatta, on stressi. Stressitekijöitä muuttamisessa ovat esimerkiksi monien tärkeiden asioiden hyvästely: perheenjäsenet, ystävät tai tuttavat saattavat jäädä kotimaahan. Lisäksi sinne jäävät oma turvallinen ja tuttu koti sekä muu elinympäristö. Tutkimusten mukaan eniten stressiä aiheuttaa kuitenkin uudessa kulttuurissa eläminen, jolloin omassa kulttuurissa olevat tavat, normit tai esimerkiksi arvot muuttuvat hyödyttömiksi. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 63.)

Muuttaessa uuteen maahan monet arkiset asiat muuttuvat. Tämä koskee etenkin erilaisia toimintaympäristöjä, joita voivat olla esimerkiksi päiväkotia, koulu ja työyhteisöt (Wallin 2013, 32). Kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa on myös erilaisia asioita, jotka tulisi ottaa huomioon, sillä esimerkiksi ilmeiden ja eleiden käyttö sekä tulkinta voi olla erilaista (Vartiainen-Ora 2007, 51). Kaikki nämä tekijät aiheuttavat myös psyykkistä kuormitusta maahanmuuttajalle (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 63).

Tutut asiat, kuten esimerkiksi oman maan ja kulttuurin tavat luovat ihmiselle hyvää ja rauhallista olotilaa, sillä tuttujen asioiden on todettu lisäävän turvallisuuden tuntua. Uuteen maahan muuttaessa tällaista tilannetta ei ole. Uusi kotimaa ei tunnu vielä tutulta eikä sitä kautta turvalliselta. Uuden maan kokeminen turvallisena ja tuttuna on pitkäaikainen tavoite maahanmuuttoprosessissa. Tuttuuden tunne voi kehittyä uudestaan, mutta sen kehittämisessä voi kestää vuosia. (Alitolppa-Niitamo ym. 2013, 65.)

3.1 Kotouttaminen

Kotouttamisella tarkoitetaan vastaanottavan yhteiskunnan toimenpiteitä, joiden avulla henkilön asettuminen uuteen maahan helpottuu (Haavikko & Bremer 2009, 15). Kotouttaminen on viranomaistoimintaa, jolla edistetään yksilön kotoutumista hyvinvoinnin, työllistymisen, terveyden ja koulutuksen kannalta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b). Kotouttamisella pyritään antamaan maahanmuuttajalle kyky itsenäiseen ja samanarvoiseen kansalaisuuteen (Siirto & Gothóni 2016, 14).

Kotouttamistoimien ja -palvelujen raamit on määritelty laissa kotoutumisen edistämisestä (2010/1386). Lain toteutumisesta vastaava viranomaistaho on työ- ja elinkeinoministeriö (Siirto & Gothóni 2016, 14).

Kunnassa laaditaan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma yhdessä kuntien työntekijöiden, työviranomaisten ja muiden viranomaisten sekä KELA:n kanssa. Ohjelma hyväksytään valtuustossa, jolloin myös kunnan poliittiset päättäjät käsittelevät sen. Kotouttamisohjelman avulla koetetaan tunnistaa kunnan maahanmuuttajien tarpeet ja toisaalta ne resurssit, mitä kunnan viranomaisilla ja kolmannella sektorilla on tarjota. (Forsander & Eklund 2001, 111–112.) Kunnan lisäksi kotouttamistoiminnoista vastaavat seurakunnat, järjestöt ja yhdistykset (Mikkonen 2005, 57).

3.2 Kotouttamissuunnitelma

Kotoutumissuunnitelma on kolmeksi vuodeksi tehtävä suunnitelma toiminnoista kotouttamisen edistämiseksi. Yksi merkittävä kotouttamistoimi on kielikoulutus. Lisäksi maahanmuuttajan toimeentulo turvataan kotoutumissuunnitelman ajaksi, mikäli maahanmuuttaja ei käy töissä tai tule muulla tavoin toimeen tuloillaan. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 9.) Tukemalla kotoutumista laadukkaalla toiminnalla voimme vähentää oleellisesti maahanmuuttoon liittyviä haasteita (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 8).

Kotoutumissuunnitelman tavoitteena on, että maahanmuuttaja pääsee yhteiskunnan yhdenvertaiseksi jäseneksi etenkin maahanmuuton alussa. Kotoutumissuunnitelmassa on nähtävillä palvelut ja toimenpiteet, jotka edistävät kielitaidon sekä muiden yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen oppimista. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017b.)

Kotouttamissuunnitelma tehdään kullekin maahanmuuttajalle yksilöllisesti. Kotouttamissuunnitelmassa sovitaan kunnan, työvoimatoimiston ja maahanmuuttajan kesken erilaisista toimista, jotka auttavat maahanmuuttajaa ja tämän perhettä hankkimaan tietoja ja taitoja, joita tarvitaan suomalaisessa yhteiskunnassa sekä työelämässä. (Forsander & Eklund 2001, 111–112.)

3.3 Akkulturaatio kotoutumisessa

Akkulturaatiossa on kyse kahdensuuntaisesta kotoutumisesta. Akkulturaatiolla tarkoitetaan yksilön tai ryhmän toteuttamaa prosessia, kun kulttuurinen asiayhteys muuttuu erilaiseksi. Tässä prosessissa kaksi tai useampi eri kulttuuria tai kulttuurin edustajaa kohtaavat. Akkulturaatiossa uuden kulttuurin kanssa tekemisissä olevan ihmisen uskomukset, arvot, tunteet tai käyttäytyminen muuttuvat. (Korhonen 2013, 36–37.)

Tunnettu malli akkulturaatiosta on John Berryn esittelemä akkulturaatiomalli (Forsander 2001, 37). Malli kertoo siitä kuinka maahanmuuttaja sopeutuu uuteen kulttuuriin (Berry 2006, 35).

Berryn mallissa esiintyy neljä erilaista kohtaa, jotka ovat: integraatio, assimilaatio, separaatio ja marginalisaatio. **Integraatiolla** tarkoitetaan, että kotoutuva ihminen haluaa ylläpitää oman maansa kulttuuria, mutta haluaa yhdistää elämäntapaansa myös uuden maan kulttuuria. Samalla hän arvostaa omaa syntyperäänsä ja siihen liittyvää kulttuurista ryhmäänsä, mutta toiminta sujuu myös muiden, kuten vastaanottavan maan kansalaisten kanssa. (Forsander 2001, 37; Schubert 2013, 67.)

Assimilaatiolla tarkoitetaan, että henkilö jättää oman kulttuuritaustansa syrjään eikä pidä omaa kulttuuritaustansa tärkeänä arvona. Hän koittaa mukautua vastaanottavan maan kulttuuriin. Samalla hän jättää taakseen oman etnisen ryhmänsä toiveenaan saavuttaa paikka valtaväestössä. **Separaatiolla** tarkoitetaan, että kotoutuja pitää oman maansa kulttuuria ja etnistä ryhmää niin tärkeänä ettei halua olla yhteydessä valtaväestöön eikä sopeutua heidän kulttuuriinsa. Separaation yhteyteen liitetään myös *segreraatio*, jolla tarkoitetaan sitä, että oma etninen ryhmä ikään kuin eristää kotoutujaa muusta valtaväestöstä ja heidän kulttuuristaan. (Forsander 2001, 37; Schubert 2013, 67.)

Marginalisaatiolla tarkoitetaan syrjäytymistä ja siinä oleellisessa osassa on se, että kotoutuja ei tunne omaa eikä vastaanottavan maan kulttuuria kumpaakaan tärkeänä ja on näin ollen pudonnut pois omasta etnisestä ryhmästään, mutta ei koe myöskään valtaväestöä itsellensä tärkeäksi. (Forsander 2001, 37; Schubert 2013, 67.)

		Pidetäänkö oman kulttuurisen identiteetin ja kulttuuristen piirteiden ylläpitämistä tärkeänä?	
		KYLLÄ	EI
Pidetäänkö yhteyksien ylläpitämistä muihin ryhmiin tärkeinä?	KYLLÄ	<i>Integraatio</i>	<i>Assimilaatio</i>
	EI	<i>Seperaatio/ Segregaatio</i>	<i>Marginalisaatio</i>

KUVIO2. John Berryn akkulturaatiomalli (Forsander 2001, 37).

Kun maahanmuuttaja kotoutuu maahan, hän ei välttämättä käytä vain yhtä näistä akkulturaatiomallin keinoista, vaan ne voivat sekoittua ja muuttuakin aikakausten ja elämäntilanteiden mukaan (Schubert 2013, 67).

4 MAAHANMUUTTAJAPERHEET JA PERHEEN KOTOUTUMISPROSESSI

Perhesuhteet ovat ihmisen elämän yksi tärkeimmistä suhteista. Niitä luonnehtii erilaiset biologiset, sosiaaliset, taloudelliset, moraaliset sekä tunne-elämään liittyvät asiat. Verrattaessa muita ihmissuhteita perhesuhteisiin kytkeytyy yhteen velvoitteelliset, vastuulliset sekä luotettavat tekijät. Perheet rakentuvat lakien ja yhteiskunnallisten rakenteiden ympärille. (Sevón & Notko 2008.)

Tilastokeskuksen (i.a.) määritelmän mukaan perhe pitää käsitteenä sisällään yhdessä asuvat avio- tai avopuolisot tai parisuhteen rekisteröineet henkilöt ja näiden lapset, toinen vanhemmista lapsiensa kanssa sekä myös avio- tai avopuolisot ja parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Perheet muodostuvat ihmisistä, joiden keskkiset suhteet erottavat sen kaikista muista erilaisista ryhmistä tai yhteisöistä (Rönkkö & Rytönen 2010, 10). Vuosikymmenten saatossa perhemuodot ovat moninaistuneet ja eri perhekulttuurit saavat vaikutteita toisistaan. Tämän aikakauden aikana on koettu hankalaksi määritellä perhettä käsitteenä yleisesti kaikkia perheitä koskevaksi. Joissain tutkimuksissa perheiden koetaan olevan perusaineeltaan yhtäläisiä, sillä niiden perusta on parisuhteessa, jonka seurauksena lapsi tai lapset saavat alkunsa. Kulttuuri ja sosiaaliset tavat määrittelevät millainen perheestä muotoutuu. (Jallinoja, Hurme & Jokinen 2014, 7-8.) Tilastokeskus (i.a.b) määrittelee lapsiperheeksi perheen, jossa on vähintään yksi samassa taloudessa asuva alle 18-vuotias lapsi.

Maahanmuuttajaperheet ovat saapuneet Suomeen erilaisista syistä, lähtökohdista sekä maista ja taustoista, jonka vuoksi on vaikeaa määritellä tyypillistä ”maahanmuuttajaperhettä” (Säävälä 2011, 11). Maahanmuuttajaperheeksi kuitenkin luokitellaan perhe, jossa ainakin toinen puolisoista tai ainoa vanhempi on ulkomaan kansalainen. Maahanmuuttajataustaisilla perheillä tarkoitetaan taas perhettä, jossa kumpikin puoliso tai ainoa vanhempi on saanut jo Suomen kansalaisuuden (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9).

4.1 Perheen kotoutuminen

Kotouttamissuunnitelma voidaan myös luoda koko perhettä koskevaksi ja sen laatimisesta vastaa kunta (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017a). Laissa kotoutumisen edistämisestä (2010/1386) määrittelynä on perheen kotouttamissuunnitelmasta, että kotoutumissuunnitelman tarpeen arvioinnissa kiinnitetään huomiota lapsen tai nuoren kehitystä ohjaavan tai tukevan vanhemmuuden edellytyksiin sekä vanhempien tuen sekä koulutuksen tarpeisiin. Kotoutumissuunnitelma tehdään monialaisena yhteistyönä ja sovitetaan yhteen mahdollisten yksilöllisten kotoutumissuunnitelmien kanssa sekä muiden asiaan liittyvien suunnitelmien kanssa, jotka perheenjäsenille on laadittu.

Myös monet lait ohjaavat kotoutumisen tavoitteen ja päämäärän suuntaan. Sosiaalihuoltolaissa (2014/1301) on maininta osallisuuden lisäämisestä ja eriarvoisuuden vähentämisestä, joka toteutuu kun maahanmuuttajaperhe koetetaan integroida yhteiskuntaan, jolloin sen jäsenistä tulee yhteiskunnan täysvertaisia jäseniä.

Perhekeskeisen kotouttamisen periaatteita ovat esimerkiksi perheen yhtenäisyyden tukeminen ja kotoutumisen riskitekijöiden tunnistaminen, maahanmuuttajajärjestöjen perhetoiminnan tukeminen, erilaisten perhekäsitysten huomioon ottaminen, yhteiskuntaan integroivien toimenpiteiden tasapainoinen kohdistaminen eri perheenjäsenille sekä ymmärrys perheen roolista kun puhutaan yksilön kotoutumisen resursseista. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 108.)

Maahanmuuton jälkeen kotoutuminen on perheen kannalta haastavaa; perheeltä voi puuttua kielitaito ja yhteiskunnan toiminnan sekä sen rakenteiden vähäinen tietämys voivat aiheuttaa vanhemmille vaikeuksia sopeutua. Tämä vaikuttaa negatiivisesti vanhempien elämänhallintakykyyn. (Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006, 6.) Koko perheen kotoutumisen kannalta olisi tärkeää, että vanhempi olisi lastaan edellä kotoutumisprosessissa ja tämän vuoksi erityisesti vanhempien kotoutumiseen tulisi kiinnittää huomiota (Haavikko & Bremer 2009, 25–26).

Perheen jäsenten välillä on todettu olevan niin sanottu akkulturaatiokuilu, jolla tarkoitetaan perheenjäsenten akkulturaation eritahtisuutta. Keskeistä perheiden akkulturaatiossa on juurikin se, että kotoutumisvaiheessa olevat vanhemmat kykenisivät pitämään oman vanhemmuutensa roolin ja olemaan lapselle tarpeen vaatiessa tukena. Jos lapsi joutuu ajattelemaan, että vanhempien elämänhallinta on puutteellista uudessa yhteiskunnassa, he saattavat hakea apua muualta kuin omilta vanhemmiltaan. (Hiitola & Turtiainen 2015, 13.)

Maahanmuuttajanaiset tiedostavat usein mahdollisen suuren lapsimäärän vaikeuttavan heidän kotoutumistaan sekä kielenoppimistaan. Maahanmuuttajaäidit uskovatkin, että päivähoiton aloitus mahdollistaa paremmin heille kurssien käymisen ja työllistymisen. (Säävälä 2007, 78.) Matkaselkä (2016) kuitenkin korosti, että monille vanhemmista lapsen hoitoon laittaminen voi tuntua pelottavalta, sillä vanhempien kielitaito ei välttämättä riitä ymmärtämään päivähoitoon liittyviä toimintatapoja ja keskeisiä asioita.

Lasten ja nuorten kotoutumisen ja yhteiskuntaan integroinnin kannalta on tärkeää kiinnittää huomiota myös vanhempien sosiaaliseen hyvinvointiin ja työmarkkinoille pääsyyn, sillä vanhempien kotoutumisen tukeminen vaikuttaa koko perheen sisäiseen dynamiikkaan (Väestöliitto 2015). Etenkin alle kouluikäiselle lapselle suhde vanhempiin ja muihin perheenjäseniin on todella tärkeä, jonka vuoksi muuttamista uuteen maahan ja kulttuuriin on hyvä ajatella koko perhettä koskevana muutoksena (Schubert 2013, 69). Perhettä voidaan tukea kokonaisvaltaisesti kun tuetaan vanhempia vanhemmuudessa ja lapsen ja nuorten tukeminen onnistuu parhaiten kun yhteistyö kaikkien perheenjäsenten kanssa on toimivaa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017c).

Lastensuojelulain (2014/1302) mukaan kunnan on tarjottava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi lastensuojelun ehkäisevää työtä silloin, kun lapsi tai perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaita. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on edistää ja turvata lapsen kasvu, kehitys ja hyvinvointi, jonka lisäksi sillä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota voidaan antaa esimerkiksi päivähoitossa, äitiys- ja lastenneuvolassa, nuorisotyössä tai muissa sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa. Lastensuojelulaki määrittelee

siis sen, että haastavassa elämäntilanteessa oleva perhe, joka ei ole lastensuojelun asiakkaana, tarvitsee ehkäisevää tukea. Kotoutuminen saattaa olla perheelle elämäntilanteena haastava, jolloin perheen ulkopuolinen tuki on erityisen tärkeää.

4.2 Vanhemmuus kotoutumisprosessin aikana

Maailmassa on erilaisia käsityksiä siitä, millaista vanhemmuus on. Tähän vaikuttavat pitkälti kulttuurierot. (Kuittinen & Isosävi 2013, 85-86.) Maahanmuutto aktivoi tiettyjä rooleja ja tällöin osa rooleista voi jäädä piiloon. Esimerkiksi vanhemmuuden rooli saattaa heikentyä kun vanhempien tulee ottaa muutoksen hallitsijan sekä tulevaisuuden rakentajan rooli. Tällöin vanhemmuuden rooliin jää vähemmän energiaa ja voimavaroja. Maahanmuuttajan lähtömaan ja Suomen välillä voi kasvatuskulttuureissa olla suuriakin eroja, jolloin vanhemmuuden roolit muokkaantuvat. (Novitsky 2005, 81.)

Kotoutuessa Suomeen vanhempien sukupuoliroolit saattavat vaihtua. Kotimaassa perheen isä on saattanut olla se, joka hoitaa perheen asioita, mutta nyt uudessa maassa roolit kokevat muutoksen. Äideille saattaa jäädä kaksinkertainen työmäärä ja heidän huolehdittavakseen saattaa jäädä lasten lisäksi myös perheen mies. Yhteisöllisyys näyttäytyy peruskulttuurina monessa maassa ja yhteisöllisyyteen tottunut perhe voi pitää haasteena sitä, että Suomessa vanhemmat kasvattavat lapset, hoitavat kodin ja päättävät asioista yksin. (Hiitola & Turtiainen 2015, 24–25.)

Eryityisesti pakolaisvanhemmat elävät hankalassa tilanteessa, jossa heidän on samalla selvitettävä monia uusia asioita, jotka heijastuvat myös vanhemmuuteen (Haavikko & Bremer 2009, 25–26). Maahanmuuttajavanhempi ei välttämättä koe vastaanottavan yhteiskunnan vanhemmuuden rooleja omakseen ja tämä voi tuoda vaikeuksia, kun lapsi aloittaa suomalaisen päivähoidon tai koulun (Novitsky 2005, 81).

Maahanmuuton vuoksi lasten ja vanhempien välinen riippuvuus ja hoitosuhde saattavat muuttua, kun lapset kotoutuvat uuteen maahan helpommin kuin heidän vanhempansa. Vanhempi ei välttämättä pysty vastaamaan vanhemmuuteen liittyvän roolin tehtävistä esimerkiksi kielitaidon tai kulttuurin tuntemisen puutteen vuoksi. Lasta tai nuorta ei saisi käyttää tulkkina palvelutilanteissa, varsinkaan kun kyse on asioista, jotka liittyvät vain aikuisiin. (Säävälä 2011, 60–61.) Vanhempia tulisikin tukea yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän kautta.

4.3 Lasten kotoutuminen

Lasten ja nuorien kotoutumisesta voidaan helposti ajatella, että lapsi mukautuu helposti ja oppii uudet taidot ja kielen helposti, joka onkin osaltaan totta. Lapset joutuvat kuitenkin elämään perheen tilanteen mukana, jolloin lapsille maahanmuutto ei tunnu samalla tavalla ”tapahtumalta” kuin vanhemmille, jolloin lasten vain täytyy yrittää sopeutua uuteen maahan kykynsä mukaisesti. (Alitolppa-Niitamo, Fågel & Säävälä 2013, 69.) Lapsi saattaa myös tulla vastaanottavaan maahan vaikeista olosuhteista, jolloin lapsella voi olla traumaattisia kokemuksia. Lapsen kotoutumisen kannalta olisi tärkeää, että lapsen traumaattisiin kokemuksiin saataisiin apua tarpeeksi ajoissa, sillä traumaattiset kokemukset vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. Kouluissa voisi järjestää esimerkiksi erilaisia interventiojaksoja yhdessä mielenterveysalan ammattilaisen kanssa. (Alitolppa ym. 2013, 70–71.)

Uuteen maahan muuttoon liittyy useasti haasteita, sillä lapsen tietoisuus omasta itsestään hiipuu, kun vastaanottavassa maassa on uusi erilainen kieli, kulttuuri ja asuinympäristö. Lapsi kokee itsensä usein sukupuolensa, perheen tai päiväkotiryhmän kautta, mutta hän voi myös kokea itsensä kulttuurin, uskonnon tai kielen edustajana. (Halme & Vataja 2011, 11.)

Psyykkisen hyvinvoinnin kannalta maahan muuttaneille tyttölapsille äidin tuki ja poikalapsille isän tuki on tärkeää, jonka vuoksi olisi tärkeää, että perhe pysyisi kokonaisena tai perheen lapset saisivat molempien vanhempien tuen (Säävälä 2012, 21).

Lasta ja nuorta voidaan tukea kotoutumisessa esimerkiksi tarjoamalla tukea päivähoitossa ja koulussa, turvaamalla tarpeelliset terveyspalvelut, tukemalla harrastustoimintaan, vahvistamalla sosiaalisia suhteita ja osallisuutta sekä tukemalla koko perheen kokonaistilannetta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2017c.)

4.4 Varhaiskasvatuksen rooli lapsen kotoutumisen tukemisessa

Kotoutumisen kannalta lapselle tärkeä taho on varhaiskasvatuksen ympäristö, joka on yleensä päiväkotia. Varhaiskasvatuslain (1973/36) mukaan varhaiskasvatuksesta edellytetään vanhemman kanssa yhteistyössä toimimista lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä sen tulee myös tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatussuunnitelmassa (2016) kerrotaan, että varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtäviin kuuluu muuan muassa edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksen kautta opitut asiat tukevat lapsen osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassamme, jonka lisäksi varhaiskasvatus auttaa huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heille työelämään tai opiskeluun osallistumisen. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 14.)

Maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatus on määritelty laissa ja valtakunnallisissa linjauksissa. Näihin kuuluu, että varhaiskasvatuksen on tuettava äidinkielen oppimista, jonka lisäksi myös suomen ja ruotsin kielen oppimista. Lapsella tulee olla oikeus omaan kulttuuriin sekä uskoon ja kasvaa sekä oman kulttuurinsa että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Etninen ja sukupuolten välinen tasa-arvo tulee toteutua huomioiden kehityserot, joita on tyttöjen ja poikien välillä. Lapsen oikeudet eivät saa olla riippuvaisia asuinpaikasta, sosiaalisesta ja kulttuurisesta taustasta tai etnisestä alkuperästä. (Halme & Vataja 2011, 10.)

On tärkeää, että maahanmuuttajataustainen lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen, sillä varhaiskasvatus auttaa lasta oppimaan suomen tai ruotsin kielen luonnollisessa tilanteessa, jossa toimitaan vertaisten ja päiväkodin henkilöstön kanssa. Silloin lapsi saa järjestelmällistä ohjausta kieleen, unohtamatta lapsen omaa äidinkieltä. (Halme & Vataja 2011, 10.) Tavoitteina varhaiskasvatuksessa on lisäksi ymmärtää lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea lapselle monialaisessa yhteistyössä (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 15). Näin ollen varhaiskasvatussuunnitelman mukaan tulee tarjota kotoutumiseen tukea lapselle hänen sitä tarvitessa.

4.4.1 Vertaissuhteet varhaiskasvatuksessa

Vertais- ja kaverisuhteilla on tärkeä rooli lapsen kehitykselle, joka näkyy sosiaalisten taitojen, tunne-elämän, identiteettikehityksen sekä valmiuksien kehittymisenä. Kaverisuhteet ovat suoraan yhteydessä lapsen stressikokemuksiin: jos kaverisuhteita on vähän tai lapsella on vaikeuksia sosiaalisissa taidoissa, ne voivat lisätä lapsen stressiä. Päiväkodissa muodostetuilla kaverisuhteilla on pitkäikäinen vaikutus: niiden on nähty vaikuttavan koulumenestykseen ja peräti työssä menestymiseen asti. (Koivunen 2009, 52.)

Varhaiskasvatuksen ympäristössä lapsella on mahdollisuus luoda vertaissuhteita, joilla on suuri merkitys lapsen kehitykselle eri osa-alueilla. Vertaisryhmässä saadut kokemukset muokkaavat lapsen kehitystä. Päiväkotiryhmä mahdollistaa vertaisten kanssa toimimisen, jossa lapsella on mahdollisuus yhdenvertaisuuteen muiden lasten kanssa. (Koivunen 2009, 52–55.) Maahanmuuttajataustaiselle lapselle päiväkotitoimi on tärkeä paikka vertaissuhteiden luomiselle. Varhaiskasvatuslaissa (1973/36) määritellään yhdeksi tavoitteeksi kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja.

Merkittävä tekijä lapsen kotoutumisessa on lapsen vertaisryhmällä ja sitä kautta tapahtuvalla leikillä, sillä leikin avulla lapsi kehittyä kielen oppimisessa ja puhe lisääntyy. Kun lapsi oppii puhumaan kieltä, hänen on helpompi oppia sosiaalisia taitoja ja tulla osaksi vertaisryhmää. (Halme & Vataja 2011, 89.)

4.4.2 Kielen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Kielen oppiminen on tärkeä osa kommunikaatiota, sillä sen avulla lapsen on helpompi päästä osaksi ryhmää (Pernaa 2014). Paavolan (2007, 118–119) tutkimuksessa kävi ilmi, että esikouluryhmässä opettajilla nousi esiin pulmana lapsen kielitaidon puute puhuttaessa maahanmuuttajataustaisesta lapsesta. Voimme siis päätellä, että lapsen kielen kehitys on tärkeä osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arkea.

Varhaiskasvatuksessa kielen tukemiseen on monia menetelmiä, jotka toistuvat päivittäisissä toiminnoissa. Esimerkiksi päivittäinen loruttelu auttaa lasta oppimaan kieltä ja jäljittelemään sanoja (Halme & Vataja 2011, 26). Varhaiskasvatuksessa käytetään myös arkikielessä hienovaraista puheen tukemista. Lasta opetetaan ikätason mukaan esimerkiksi sanomaan hei hei lähtiessä sekä vilkuttamaan tai kiittämään, kun saa jotakin. (Ketonen, Launonen, Ikonen, Salmi, Palmroth, Römän & Mattinen 2014, 217.)

Suomi toisena kielenä opetusta (S2) tarjotaan varhaiskasvatuksessa niille lapsille, joilla suomen kielen taito ei ole äidinkielen tasolla kaikilla osa-alueilla. S2-opetusta tarjotaan myös paluumuuttajille sekä ulkomailta adoptoiduille lapsille. Kriteerinä sille on vain kielitaidon taso. Myöskään sujuva kieli puheessa ei tarkoita, että kieli olisi äidinkielen tasoista. S2-opetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen monikulttuurista identiteettiä sekä luoda pohja toimivalle kaksikielisyydelle, jonka lisäksi se vahvistaa lapsen tietoisuutta suomalaisesta kulttuurista (Halme & Vataja 2011, 24.) Vantaalla päiväkodeissa on käytössä Kettu-testi, jossa arvioidaan 3–6-vuotiaiden maahanmuuttajataustaisten lapsien suomen kielen kehitystä. (Halonen 2009, 8).

AAC-menetelmät ovat yksi tärkeä osa puheen tukemista, jota voidaan käyttää päiväkodissa. AAC-keinoja voidaan käyttää lapsen kanssa, jolla on kielensä kehityksessä vaikeuksia tai viivästymää. Maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen puheen ymmärtäminen ja sen tuottaminen saattaa olla vaikeata etenkin alkuvaiheessa, jonka takia näitä keinoja voi hyvin hyödyntää myös maahan-

muuttajataustaisten lasten kanssa. (Halme & Vataja 2011, 31.) AAC-termillä tarkoitetaan englannin kielen sanoista tulevaa Augmentative and Alternative Communication, eli puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi (Hietanen 2007, 19). Maahanmuuttajataustaisten lapsien kanssa esimerkiksi kuvakommunikaation käyttäminen on hyödyllistä ja tukee lapsen kielen oppimista.

4.4.3 Perheen tukeminen varhaiskasvatuksen keinoin

Perheen kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödytetään kasvatusyhteistyötä, joka on aikuisten välistä vastuullista huolenpitoa lapsen kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta. Kasvatusyhteistyössä tulee huomioida vanhemman näkemys lapsesta. Maahanmuuttajavanhempien kasvatus on oman kulttuurin mukaista, kun taas päiväkodin henkilöstö kasvattaa lasta suomalaisen kulttuurin mukaisesti. (Kaarniemi 2012, 5.)

Kasvatusyhteistyöhön liittyy varhaisessa vaiheessa lapsen erityisen tuen tarve (Kaarniemi 2012, 5). Pääkaupunkiseudulla päiväkodeissa on käytössä Hyve-malli. Hyve-malli sisältää päivähoitossa 4-vuotiaan lapsen Hyve-varhaiskasvatuskeskustelun sekä neuvolan suorittaman laaja-alaisen terveystarkastuksen. Malli on suunniteltu sen vuoksi, että päivähoidon ja neuvolan tavoitteet eli lapsen ja perheen hyvinvoinnin lisääminen ja tukeminen onnistuisivat. Hyve-mallissa päämääränä on myös että vanhempien, päivähoidon sekä neuvolan yhteistyö vahvistuisi ja mahdollista tukea pystyttäisiin kohdentamaan ja tarjoamaan silloin, kun perhe tai lapsi sitä tarvitsee. (Tarkka, Komi, Nevanen & Tuominiemi-Lilja 2013, 4.) Kouluvaikeuksiin liittyvät neurologiset ja psyykkisen kehityksen ongelmat tunnistetaan helposti juuri kyseisenä ikävuotena. Hyve-mallin avulla tehdään mahdolliseksi moniammatillinen yhteistyö, jonka avulla lapsen ja perheen hyvinvointia tuetaan. (Salmi & Lipponen 2013, 8.) Hyve-mallissa on siis mahdollista tunnistaa maahanmuuttajataustaisten lasten vaikeudet ja tarjota näihin moniammatillista tukea ajoissa.

Varhaiskasvatussuunnitelman (2016) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia yhdessä lapsen sekä lapsen huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen

kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen huoltajaa kasvatustyössä (Varhaiskasvatussuunnitelma 2016, 16).

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada selville, mitkä tekijät ovat maahanmuuttajaperheille kotoutumisen kannalta tärkeitä: mitkä edesauttavat kotoutumista ja mitkä taas hankaloittavat sitä. Tietoa on kerätty maahan muuttaneiden perheiden vanhemmilta, jotta heidän äänensä saadaan kuuluviin. Opinnäytetyössä oli tarkoitus selvittää maahanmuuttajaperheen kannalta oleellisia seikkoja, jotka ovat auttaneet kotoutumaan ja mitkä ovat hankaloittaneet sitä. Tärkeänä asia oli maahanmuuttajan omakohtainen kokemus maahanmuutosta. Opinnäytetyössä haluttiin saada koko perhettä koskevaa tietoa.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä asiat perhe kokee kotoutumista tukevinä asioina?
2. Mitkä asiat perhe kokee kotoutumisen haasteiksi?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

6.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Yhteistyötahona tässä opinnäytetyössä toimi Vantaan kaupungin maahanmuuttajapalvelut ja maahanmuuttokoordinaattori. Suoritin Vantaan maahanmuuttajapalveluissa ennen opinnäytetyöprosessini käynnistymistä kymmenen viikkoa kestäneen harjoittelun, jossa pääsin pohtimaan ja analysoimaan maahanmuuttoon liittyviä yhteiskunnallisia ja sosiaalisia tekijöitä.

Vantaan maahanmuuttajapalvelut vastaavat Vantaalle muuttavien paluumuuttajien ja pakolaisten alkuvaiheen sosiaali- ja terveystalvuluista sekä perehdyttävät ja ohjaavat vantaalaisia asiakkaita oikeisiin palveluihin. Maahanmuuttajapalveluissa työskentelee moniammatillinen ja monikansallinen tiimi, jonka sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjaajat vastaavat muun muassa sosiaalityöstä, toimeentulosta, alkuavustuksista, kotoutumissuunnitelmista sekä eri etuuksien hakemisesta. (Vantaan kaupunki 2017.)

Kotoutumista tukeva tiimi järjestää ryhmätoimintaa sekä opastaa Vantaalla yli kolme vuotta asuneita maahanmuuttajia yhdessä useiden järjestöjen sekä oppilaitosten kanssa. Tämän lisäksi maahanmuuttajapalvelut järjestävät erilaisia toiminnallisia mahdollisuuksia, kuten erilaisia tilaisuuksia ja ryhmätoimintaa, esimerkiksi miesten kokkikerhoa. Maahanmuuttajapalvelut voivat myös osallistua vanhempainiltoihin tai asukastilaisuuksiin. Vantaan maahanmuuttajapalveluissa asiakas saa myös terveystalvuluja sekä voi tavata psykologia. (Vantaan kaupunki 2017.)

Vantaan maahanmuuttajapalveluiden vastaanottopalvelut jakautuvat suunnitelmallisen sosiaalityöntiimiin, jossa työskentelee sosiaalityöntekijöitä, sosiaaliohjaajia sekä palveluneuvojia. Kotouttamistiimissä työskentelee sosiaaliohjaajia, perhetyöntekijä, sihteeri ja palveluneuvoja. Toimistotiimissä työskentelee etuus käsittelijä sekä toimistosihterejä. (Matkaselkä 2016.)

Opinnäytetyö käynnistyi kartoittamalla Vantaan maahanmuuttajapalveluiden tarpeita opinnäytetyölle samalla pohtien omia intressejäni. Tarve yhteistyötaholta ja omat kiinnostuksen kohteeni edesauttoivat minua opinnäytetyöaiheen valitsemisessa. Aihetta lähdettiin pohtimaan eri näkökulmista. Aiheen tarkentumisen jälkeen tutkimuslupa haettiin Vantaan kaupungilta ja se saatiin elokuussa 2017.

Kohderyhmänä toimivat Vantaan maahanmuuttajapalveluiden kautta hankitut asiakasperheet, jotka ovat kotoutuneet Suomeen jo kohtuullisen hyvin. Kolme neljästä haastatellusta perheestä on saapunut Suomeen turvapaikanhakijoina. Haastattelin perheen vanhempia koskien koko perheen kotoutumista. Kaikissa muissa haastatteluissa paitsi yhdessä, olivat kummatkin vanhemmat haastateltavina.

Haastatteluuni osallistui neljä perhettä, joista kolmessa molemmat perheen vanhemmista pääsivät paikalle. Yhdestä perheestä haastatteluun osallistui vain perheen äiti. Jokaisessa perheessä on ollut kotoutumisen aikaan varhaiskasvatukseenikäinen lapsi, joten perheen vanhemmilla oli mahdollisuus omaan kokemukseen siitä, mikä rooli varhaiskasvatuksella on ollut heidän kotoutumisessaan.

Ensimmäinen perhe on tullut Suomeen Itä-Afrikasta sodan vuoksi ja asunut täällä jo yli kymmenen vuotta. Perhe saapui Suomeen turvapaikanhakijoina. Heidän perheeseensä kuuluu kolme lasta, joista yksi on tällä hetkellä varhaiskasvatukseenikäinen ja muut jo vanhempia. Toinen perhe on tullut Suomeen Etelä-Euroopasta yli kymmenen vuotta sitten. Perhe tuli alun perin pakolaisina ja asui myös aluksi vastaanottokeskuksessa. Heidän perheeseen kuuluu kolme lasta, jotka ovat jo toisen asteen koulutuksessa. Kolmas perhe on saapunut Suomeen muutamia vuosia sitten Itä-Afrikasta ja haki turvapaikkaa kotimaassa tapahtuneen vainon vuoksi. Perheen äiti saapui Suomeen aiemmin ja perheen isä tuli perheenyhdistämisen kautta perässä muutama vuosi myöhemmin. Perheessä on kaksi lasta, joista molemmat ovat edelleen varhaiskasvatukseenikäisiä. Neljäs perhe on saapunut myöskin Suomeen muutamia vuosia sitten niin, että perheen isä oli saanut töitä Suomesta. Muu perhe muutti perässä parin vuotta isän saapumisen jälkeen. Perheessä on ollut vielä vuosi sitten varhaiskasvatukseenikäinen lapsi, joka on aloittanut

nyt peruskoulun. Perheessä on kolme lasta, yksi asuu kotimaassa ja kaksi muuta lasta Suomessa perheen kanssa.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni toteutui kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa on mahdollista saada halutusta ilmiöstä syvällinen näkemys. Tutkimuksessa hankittiin tietoa kokonaisvaltaisesti kooten sen aineiston luonnollisissa ja todellisissa ympäristöissä. Haastattelut toteutettiin haastateltavien kotona tai muussa haastateltavan valitsemassa paikassa, joita oli esimerkiksi oman järjestön tilat. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskiössä on ihminen ja hänen ajatuksensa, joita tutkitaan keskustelun kautta. (Hirsjärvi 2007, 164.)

Tutkimusmetodinani oli teemahaastattelu. Koin, että haastattelun avulla saan parhaiten maahan muuttaneiden perheiden ajatukset kuuluville. Esimerkiksi kysely olisi saattanut olla kielitaidon puutteen takia hankala ja työläs, jolloin siihen ei luultavasti olisi vastattu niin mielellään. Teemahaastatteluun päädyin myös siksi, että halusin saada haastateltavieni ääntä kuuluviin niin, että tulokset olisivat mahdollisimman avoimia ja haastattelutilanne vapaa.

Teemahaastattelussa haluttu tieto saadaan kysyen se ihmiseltä. Haastattelu toteutuu kuin keskustelu, joka on aloitettu tutkijan aloitteesta. (Eskola & Vastamäki 2015, 27.) Haastattelu on hyvä tutkimusmetodi, kun halutaan laajempi konteksti haastateltavan kertomasta, halutaan selvempiä vastauksia tai syventää tietoa, jota tullaan haastattelusta saamaan (Hirsjärvi & Hurme 2010, 35).

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu. Teemahaastattelussa käydään läpi samoja teemoja ja aihepiirejä, mutta kysymykset voivat olla eri järjestyksessä ja eri tavoin muotoiltuja. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11.) Teemahaastattelun apuna käytettiin haastattelurunkoa (liite 1), joka ohjasi jokaisen haastattelun etenemistä, vaikka haastatteluissa vastausten perusteella teemat vaihtelivatkin.

6.3 Aineiston keruu

Haasteltavat perheet mietimme yhdessä yhteistyötahoni kanssa. Halusimme saada tutkimukseen perheitä, jotka ovat kotoutuneet hyvin, jotta tutkimuksessa säilyisi positiivinen punainen lanka. Hyvin kotoutumisen määritimme yhteistyötahoni kanssa koskemaan perheitä, jotka kokevat olevansa integroitunut yhteiskuntaan ja ovat yhteiskunnan toiminnassa mukana joko työelämän tai opiskelujen ansiosta. Perheet saivat itse ilmaista halunsa osallistua haastateltaviksi.

Ennen haastatteluiden toteuttamista suoritin koehaastattelun kahdelle ihmiselle lähipiiristäni. Äänitin nämä ja keskityin omaan tapaan toimia haastattelijana. Koehaastatteluilla kykenin arvioimaan haastattelurungon, kysymysten ja niiden esittämisjärjestyksen toimivuutta (Hirsjärvi & Hurme 2010, 72). Koehaastatteluiden jälkeen arvioin kysymykseni ja kysymysrunkoni toimivaksi enkä tehnyt siihen muutoksia.

Haastattelun alussa kerroin haastatteluun osallistuville siitä kuinka tutkimus toteutetaan, tutkimuksen vapaaehtoisuudesta sekä luottamuksellisuudesta. Jokainen tutkimukseen osallistuva täytti lomakkeen, jolla hän vahvisti suostumuksensa haastatteluun (Liite 2).

Haastattelussa minun tuli ottaa huomioon haastateltavien mahdollinen heikko kielitaito. Haastatteluissa pyrinkin käyttämään selkeää ja sujuvaa kieltä. Hyödynsin erilaisia oppaita, joissa kerrottiin maahanmuuton monista konkreettisista asioista sekä haastattelun teon kannalta tärkeistä asioista. (Puukari & Korhonen 2013, 40.)

Äänitin haastattelut puhelimellani saatua luvan haastateltavilta. Jokainen haastattelu kesti noin tunnin verran ja nauhoitettua materiaalia tuli yhteensä kolme tuntia ja 28 minuuttia.

6.4 Aineiston analyysi

Opinnäytetyössäni pyrin ymmärtämään henkilökohtaisia kokemuksia. Tämän vuoksi käytin haastatteluiden analyysivaiheessa laadullista, aineistolähteistä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on ymmärretty tapana, jolla dokumentti, tässä tapauksessa haastattelu voidaan analysoida niin että analysointi on järjestelmällistä ja tasapuolista, asenteista riippumatonta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 105.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa aineisto aluksi redusoidaan eli pelkistetään. Aineiston pelkistämässä aineistoista erotetaan tutkimukselle epäoleelliset tiedot pois etsien tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmaisuja. Pelkistämisen jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Ryhmittelyssä aineistosta kerätään alkuperäisilmaisuista pelkistettyjä ilmaisuja, jotka ryhmitellään niin, että samaa asiaa tarkoittavat asiat ovat tietyn käsitteen alla. Lopuksi aineisto abstrahoidaan eli käsitteellistetään. Aineiston käsitteellistämässä tutkimuksesta kerätään olennainen tieto ja sen avulla luodaan teoreettisia käsitteitä. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 110–115.)

Haastattelun analyysin aloitin tutkimalla haastatteluaineistoani. Valitsin purkutavakseni sanasta sanaan tapahtuvan litteroinnin, jossa haastateltavan puhe kirjoitetaan tekstiksi (Hirsjärvi & Hurme 2010, 138). Litteroitua tekstiä syntyi yhteensä 30 sivua.

Analyysin litteroinnin jälkeen pohdin aineistolle sopivimman analyysiyksikön. Päädyin siihen, että tutkimuksen kannalta luotettavimman perustan analyysille saan käyttäessäni ajatuskokonaisuutta, joka sisältää useita eri lauseita (Tuomi & Sarajärvi 2003, 112). Tämän jälkeen aloin etsimään haastatteluaineistostani vastineita, lauserakenteita ja toteamuksia, jotka liittyvät tutkimuskysymyksiini. Aineiston analyysissä hyödynsin värien käyttämistä, jotta tutkimustulosten tulkinta helpottuisi. Analysoinnin avulla pääluokkia ilmeni viisi: kotoutuminen kokemuksena, kotoutumista tukevat asiat, palvelujärjestelmän toimivuus, varhaiskasvatuksen rooli perheen kotoutumisessa sekä kotoutumista hankaloittavat tekijät. Näihin lisäksi tein vielä omia alalukuja niistä seikoista, jotka ilmenivät monessa haastattelussa.

Käytän opinnäytetyössäni paljon haastatteluista peräisin olevia suoria lainauksia, koska koen niiden tuovan arvokasta tietoa henkilökohtaisista kokemuksista kotoutumiseen liittyen ja toimivan myös apuna ammattihenkilöstölle toimiessaan kotoutuvan perheen parissa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Olen jakanut tutkimuksen tulokset analyysivaiheessa saamiini neljään pääluokkaan, joiden avulla esittelen saamani tulokset. Tutkimukseeni osallistui yhteensä neljä perhettä. Haastateltavia oli yhteensä seitsemän vanhempaa. Kaikkien perheiden lapsia oli ollut varhaiskasvatuksen piirissä kotoutumisen aikaan eli lapset aloittivat päiväkodin pian sen jälkeen, kun perheen kotoutuminen alkoi.

7.1 Kotoutuminen kokemuksena

Lähes jokaiselle haastateltavalle kotoutuminen oli sanana tuttu. Poikkeuksen tälle teki työnperässä Suomeen muuttaneen perheen isä. Tälle perheelle kotoutumispalveluja oli tarjottu todella niukasti, mutta äidille sana oli tuttu myöhemmistä työtehtävistä. Ajatukset kotoutumisesta olivat samanlaisia kaikilla: kun muuttaa uuteen maahan, tulisi saada alkuohjausta ja informaatiota ja myöhemmin kotoutua maahan niin että tuntee itsensä osaksi yhteiskuntaa.

H6: Mun mielestäni se pitää sisällensä semmosta et jos tulee toiseen maahan et sä saat sellasta alkuinfoo tai alkuopastusta että mitä mul pitäis tehdä mihi mul pitäis mennä että mä ei jäisi kotiin.

H4: Tarkoittaa että joku tänne tulee ja katsotaan miten eli miten joku voi olla Suomessa eli tietää järjestelmät ja aikataulut ja niin edelleen.

H3: Tarkoittaako se niikun miten tykkäätkö asua täällä se on ensimmäinen, sitten saatko töitä, ootko niinkun tiedätkö mitä kulttuurista ja sellaista.

Kotoutumisen ajasta perheet muistavat ikävää kotimaahan, tiedottomuutta sekä tunteiden sekalaisuutta.

H1: On kyllä vaikeata.... Mennä toiseen maahan monen muun maan kautta, oma kotimaa on takana eikä tiedä miksi on lähtenyt, miksi on

alkanut sota. Kyllä se oli vähän niinkun vaikeeta. Silloin kun tuli Suomeen poliisi kysyi tiedätkö mikä maassa sä olet missä sinä olet sanoin että en tiedä. Sitten aloin ymmärtämään, kotimaani on siellä, tuhottu. Toivo elää. Sitten kun mä sain täältä koulua ja mahdollisuuden, pikkuhiljaa alkoi unohtua se harmi..

H3: Ensin olimme Helsingissä, se oli yks talo, olin ihan pihalla silloin en oikein tiennyt mihin me menimme, mitä me teimme. Se oli tosi niinkun sekava aika; väsyneenä ja ikävöivänä. Niin sekaisin kaikki mun tunteet olivat.

Perheet ovat kuitenkin myös kiitollisia monesta asiasta. Moni kuvaili Suomen antaneen heidän perheelleen hyvän mahdollisuuden. Myös palveluista ja ihmisistä koetaan kiitollisuutta.

H3: Mä muistan silloin kun me tultiin tänne Suomeen oli rautatieasema, pienet lapset oli kaikki ja mun mies piti mennä katsomaan kaikkea minne ilmottaudutaan ja mä muistan yks mies, joka niinkun tarjos mulle apua. En unohtanut koskaan, miten hyvä ihminen, hän antoi mulle ilmatteeksi rattaat niinkun oman lapsen rattaat. Se näki ku mun tyttö oli pieni niin väsyneenä ja otti hiuksista kiinni ja itki ja huusi kun oli tietysti nälkäinen. Voi että se oli ihanaa, vaikka ne rattaat jäi sinne ku me menttiin taksilla mutta ne kaksi tuntia sain pitää lasta rattaissa.

H6: Muistatko silloin kun muutettiin yksi naapuri auto meitä. Vanhempi suomalainen rouva anto vinkkejä meille niin paljon kun hän tiesi. Hän oli eläkeläinen, hän ei tiennyt kaikkea, mutta jotain hän tiesi. Sai sillein rauhoittumaan jos jotain kysymystä oli.

H2: Suomi on antanut meille turvapaikan, asunnon ja uuden mahdollisuuden.

H5: Yksi tuttu oli Suomessa niin hän on ottanut mut ja asuin hänen luona ja kun sain oleskeluluvan ja sen jälkeen sain oman asunto. Mutta mulla oli vähän kovaa Suomessa. Muistan kun mä tulin tähän Suomeen, mä oon saanut häneltä paljon apua, kun en ole tuntenut ketään.

Perheet kokevat ylipäänsä olevansa hyvin kotoutuneet. Jokaisen perheen vanhempi on joko työelämässä tai opiskelemassa. Perheen lapset ovat varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen tai toisen asteen opintojen piirissä. Perheet kertovat, että heillä on mennyt Suomessa niin kuin he ovat toivoneet.

H6: Nyt, takautuvasti mietittynä minä voin sanoa että juu olemme (kotoutunut). No minulla on mennyt noin kun mä halusinkin miten menisikin.

H4: Aamulla kun heräämme niin sama kun suomalainen perhe; meidän pitää viedä lapset päiväkotiin ja vaimo kouluun ja mä meen töihin ja illalla tullaan kotiin. Eli normaali elämä tällä hetkellä, sama kun suomalainen perhe.

H1: Esimerkiksi, jos me ollaan käymässä jossain Egyptissä, meillä on paljon ikävä niin kun Suomea. Tuntuu että me ollaan niinkun lomalla Afrikassa. Minä olin (kotimaassa), mulla oli ikävä koko aika vaikka minä olin (kotimaassa). En viihtynyt. Se ei ollut minun kotimaa. Ei ollut sellaista tunnetta että tämä maa on minun.

H2: Onnellisia ja tyytyväisiä perheenä omasta elämästä.

7.2 Kotoutumista tukevat asiat

Perheitä on tukenut monet samat asiat kotoutuessa Suomeen. Merkittävässä roolissa jokainen haastateltava kokee oman asenteensa. Omalla motivaatiolla pystyy vaikuttamaan paljon. Ei saisi jäädä kotiin, vaan tulisi rohkeasti tutustua Suomen kulttuuriin ja suomalaisiin, jolloin myös kielitaito kehittyy. Perheet kuvailivat, että Suomi on tarjonnut heille uuden mahdollisuuden, mutta heidän on itse tullut ottaa tämä mahdollisuus vastaan. Perheet kuvailevat myös, että ovat itse aktiivisesti hakeutuneet palveluihin sekä etsineet erilaista tietoa ja hyödyntäneet omia mahdollisia läheisverkostojansa naapureista ystäviin.

H3: Tietenkin itse pitää vähän yrittää niin kun itte vaa pitää niin kun polkee eteenpäin, olla enemmän ihmisten kanssa tekemisissä. Mun mielestä se riippuu niin kun paljon itsestäkin. Oma asenne ja avoimuus; menetkö puhumaan jonkun kanssa vai jäätkö kotiin.

H6: On auttanut se, että me ollaan ite oltu niin ahkeroita ja opiskellut sitä kieltä. Minä olen aina ollut sellainen, että ei se kieli ollut vielä täydellinen kun mä aloin puhumaan, mutta vahva puoli on se että mä olen tosi rohkea ja se et tosi paljon luottamista itseen.

H4: Kun sä haluat tehdä jotain, se tulee sinusta, ei vaan niinkun sulle annetaan kaikki palvelut ja sä et käytä sitä. Ei kukaan ponnista sua vaan kun sä haluat, sä menet niinkun eteenpäin ja eteenpäin.

H1: Meidän salaisuus oli oma asenne ja motivaatio. Suomi antoi meille mahdollisuuden mutta niinkun itse perheessä teimme sen eteen ja pärjättiin...

Sosiaaliset suhteet tulivat esille myös jokaisessa haastattelussa. Sosiaalisia suhteita hyödyntäen on voitu hakea vuokra-asuntoa, työpaikkaa sekä opittu liikkumaan ympäristössä. Kaikilla perheillä ei ole Suomeen saapuessaan ollut täällä tuttuja, mutta tuttuja on saatu nopeasti ja tämän lisäksi he nimeävät sosiaalisina suhteina tärkeiksi henkilöiksi erilaiset viranomaistyöntekijät ja auttavat tahot, kuten esimerkiksi päiväkodin johtajan.

H6: Oli apua. Se oli se ensimmäinen tuki. Tärkein tuki.

H5: Jotkut suomalaiset on tosi hyviä ne kannustelee ne niin kun sanoo että sä oot tosi hyvä ja osaat hyvin tätä kieltä, vaikka se on niin kun vierainen kieli. Mutta maahanmuuttajien kanssa me puhuttiin paljon ja minusta se oli tosi hyvä, että suomalaisia puhutaan tätä kieli koska he ovat suomalaisia ja he korjaavat mitä me puhutaan väärät sanat, mutta kun me ollaan maahanmuuttajia vaan niin kuka korjaa sitten?

Tärkeänä asiana kotoutumisen kannalta haastateltavat kokivat oman sivistyksensä. Euroopasta kotoisin olevat perheet kertoivat, että paljon apua on ollut siitä, että ylipäättänsä eurooppalainen kulttuuri on ollut yhteneväistä ja muutenkin maat ovat olleet lähes yhtä edistyksellisiä Suomen kanssa, jolloin Suomeen muuttaminen ei ole tuntunut täysin vieraalta. Afrikasta kotoisin olevat perheet nostivat molemmat esille sen, että he ovat asuneet maaseutua kehittyneemmissä pääkaupungeissa, jossa he ovat myös aiemmin opiskelleet.

H6: Tää eurooppakulttuuri on kuitenkin samaa, se ei ollu meille niin vierasta.

H2: Iso tekijä oli että me ollaan sivistyneitä, meidän oli niinkun helppo sopeutua tähän kulttuuriin kun me ollaan niinkun nähty siellä erilaisia.

H1: Oltiin niin kun sivistyneempiä ihmisiä koska me tultiin niin kun molemmat pääkaupungista, ei jostain landesta. Ja siellä on iso kaupunki, isompi kuin Helsinki, Vantaa ja Espoo ja erilaisia ihmisiä, jopa

niin kun eurooppalaisia meidän naapureina. Elämä oli niin kun täällä vain sota sotki. Ja kun sitten muuttaa tänne niin se on sitten niin kun helpompi sopeutua tänne. Jos tulee jostain maaseudulta se on se iso ero miksi niin kun Suomessa jollakin menee paremmin ja jollakin huonosti. Se, joka tulee maaseudulta ei ole koskaan ikinä nähnyt pääkaupunkia, ei sähköä, ei tv:tä ei mitään tietokonetta tai edes kerrostaloja. Sit hänellä on niin kun kauheen hankalaa.

H3:Niin mä uskon että kyllä varmaan on ollut ihan samanlaista. Siellä oli hyvä elää, kunnes meni kaikki sodan takia romuksi. Suomessakin sen jälkeen alkoi kännykät ja muut tulla. Meillä oli siellä kännykät ja sähköt ja koulut ja lääkärit. Ei ollu vaikeaa, Euroopassa kuitenkin vähän sama kulttuuri.

H4: On auttanut kotoutumista, koska siellä me opiskeltiin ja luettiin paljon ja tiedettiin. Niin eli mä olen käynyt yliopiston ja se oli monikulttuurinen, siellä oli monesta maasta opiskelijoita, jotka olimme sama luokassa.

Haastatteluissa esiintyi muutama asia, jotka haastateltavat ovat kokeneet helpotaneen Suomeen kotoutumista. Haastateltavat nostivat esiin hyvänä asiana sen, että Suomi on rauhallinen maa. Rauhallisuudella haastateltavat tarkoittivat sitä, että täällä ei ole sotia eikä muita suurempia väkivallan ilmentymiä. Rauhallisuudella kuvattiin myös, että Suomi on tasa-arvoinen maa, jossa jokaisella on mahdollisuus edetä, jos hän itse haluaa. Tähän kategoriaan lisättiin kuuluvaksi myös vähäinen rasismi. Haastateltavat olivat kokeneet vain vähän rasismia ja sanoivat, etteivät perheen lapsetkaan ole ainakaan rasismista kertoneet. Haastateltavat kertoivat, että rasismi esiintyy lähinnä vain vihaisina katseina tai pienenä huuteluna tai esimerkiksi työelämässä, kun suomalainen työntekijä valitaan mieluummin kuin maahanmuuttaja.

H4: Tällä hetkellä meidän lapset ovat niin kuin muut lapset päiväkodissa, ei missään maahanmuuttajakoulussa. Tasa-arvo, tässä rapussa missä me, asuu myös poliisi ja kaikki me ollaan yhdenvertaisia. Se on niin hyvä.

H3: Emme tunne niin kuin syrjäytyminen vaan saa olla kuka sä olet, kulttuuri, uskonto ja kaikki.

H2: Rauhallinen maa. On tärkeää että se on rauhallinen maa. Ajattele jos on aina sota.

H4: Suomi on niin kun rauhallinen maa, ja ei niin kun paljon vaikeuksia. Kun sinä haluat tehdä jotain mikä sallitaan lakia, sä voit tehdä sitä. Ja minusta oli tosi hyvä että mä olen tullut tähän, koska kun sä vertaillet muut maat ja tää niin Suomi on se ykkönen. Joku voi olla mikä hän haluaa, mahdollisuudet avoimet. Jos joku haluaa lääkäri, hän voi olla, jos on tarpeeksi ahkera.

Mikkonen (2005, 53) toteaa, että työssäkävien tai opiskelevien maahanmuuttajien kotoutuminen onnistuu helpommin kuin työttömien. Myös haastateltavat nostivat esille työelämään ja opiskeluun pääsyn tärkeänä seikkana koko perheen kannalta. Oli tärkeää, että jokainen perheen jäsen pystyi kokemaan olevansa osa yhteiskuntaa. Lisäksi työelämän kautta kielen ja kulttuurin oppi paremmin.

H4: Sä olet vähän niinkun ulkopuolella jos sä et tee töitä, jos oot kotona sä et voi yhdistyä yhteiskuntaan. Mutta kun sulla on ammatti ja sä teet työtä suomalaisten kanssa, sä opit kieltä ja voit paremmin.

H5: Aina mulla oli mukana muistikirja ja suoraan sieltä kirjoitin ja kysyin ennen kun mä tulin kotiin apua suomalaiselta, mitä tällä sanalla tarkoitetaan ja hän selittää hyvin ja sitten kirjoitin sitä, siitä tuli paljon apua ja samalla ymmärsin suomalaisten työkulttuuria.

H4: Mun mielestä mä sain apua kielen opiskeluun töistä, suurin osa asiakkaista on suomalaisia ja he puhuvat suomen kielen. Mä otan mukaan pieni paperi, muistilappu, kirjoitan uuden sanan ylös ja selvitän sen myöhemmin.

7.3 Palvelujärjestelmän toimivuus

Palvelujärjestelmän toimivuudesta oli pääasiassa positiivisia kokemuksia. Palveluiden tarjonnan määrän eron näki kuitenkin työn perässä muuttaneen ja turvapaikanhakijana tulleiden perheiden välillä. Työn vuoksi Suomeen tullut perhe ei ollut juurikaan saanut apua eikä heille tarjottu apua. Heille ei tehty kotoutumissuunnitelmaa eikä alkukartoitusta. He kuvaavat palveluista avunsa saamista seuraavan laisesti:

H6: Oikeesti tosi niukasti, mun mielestä ei juuri mitään (apua). Mutta kyllä Kelasta saimme sitä asuntotukea. Mitään erikoisjuttuja me ei

olla saatu, mitään sellaista että se ois auttanut silloin kun me olimme tarvinneet sitä. Mitä mä sanoisin, että jotain opastusta tai mitä oisin voinut tehdä, ei ollut. Eli meitä auttoivat vain meidät ystävät.

Työn vuoksi muuttaneen perheen mies työskenteli Suomessa. Hän ei ole saanut minkäänlaista tukea palveluiden kautta. Vaimo on saanut TE-toimistosta tukea työllistymiseen sekä kielikurssin, jonka kokenut hieman riittämättömäksi. Perheenä he kokevat, että eivät ole saaneet apua, joka olisi auttanut esimerkiksi lapsia. Hyväksi palveluksi he nimeävät kuitenkin päiväkodin.

H6: Sitten me menimme TE-toimistoon ja siellä tehtiin vain minulle se suunnitelma, koska siellä vain puhuttiin minun osaamisestani, työpaikoista ja työkokemuksista et se oli ihan sellanen työelämästä.

Eron huomaa turvapaikanhakijoina Suomeen saapuvissa perheissä: heistä jokainen sai kielikoulutusta joko vastaanottokeskuksessa ja/tai sen jälkeen. Jokainen perheen jäsen oli saanut yksilöllistä tukea ja lapsen päivähoitopaikat järjestyivät heille helposti. Heille palveluja oli tarjottu tarpeen mukaan. Perheet kertoivat saaneensa apua myös erilaisista järjestöistä ja hyväksi apukeinoksi mainittiin esimerkiksi ystäväperheet, jotka auttoivat kulkemaan asuinalueella ja kartoittivat palvelut ja mahdollisuudet niihin.

H1: Ei tuu mieleen mitä olisi voitu tehdä paremmin. On tehty siten mitä on voitu tehdä.

H4: Must oli niin että aina ku sä tarvitsit apua sä sait sitä. En koennut mitään vaikeuksia.

Pieniksi hankaluuksiksi palveluiden hyödyntämisessä nousivat esille niiden monimutkaisuus, vaikeus ja suunnittelemattomuus. Haastatteluissa tuli ilmi, että haastateltavat kokevat hankalana monien eri palveluiden samanaikaisen hyödyntämisen, lomakkeiden suuren määrän sekä niiden täyttämisen vaikeuden. Kielikursseilla koettiin, että suunnittelu ei aina toiminut, kun kurssilla saattoi olla aivan eri lähtökohdista olevia ihmisiä, kuten esimerkiksi omassa kotimaassaan yliopiston käyneitä ja samassa ryhmässä luku- ja kirjoitustaidottomia.

H6: Internetin sivut on tosi vaikeat Suomessa, esimerkiksi kun sä etsit jotain, kaikki on niin piilotettua, sun pitää klikata viisi tai kuusi kertaa että saat esiin.

Tulee ihan turhaa ohjausta eri paikkoihin, ”mene sinne, ota tää, vie sieltä tuohon”. Sieltä sanotaan sulle jotain ja sit sulla käy noin ja ughh ja sä et ymmärrä mitään.

Kehittämisehdotuksina palvelujärjestelmälle esitettiin sitä, että yksilön omaa toimintaa vahvistettaisiin. Vapaaehtoistyötä voisi lisätä niin, että kaikki saisivat palveluita ja apua erilaisiin tarpeisiin. Aluksi olisi toivottavaa saada informaatiota, mutta ei liikaa, koska liika informaatio vain hämmentää. Myös kielen oppimiseen liittyviä palveluita voisi haastateltavien mielestä lisätä ja kohdentaa koskemaan juuri sitä joukkoa, jolle palvelua tarjotaan.

H4: Minusta se olisi hyvä että tehtäis sellainen kielikurssi, nyt se on melkein vuosi, mutta olisi hyvä että tehdään ystäviä mammoille, jotka ovat kotona ja suomalaisia niin kun vapaaehtoisia. Että he puhuvat heidän kanssa että he oppivat niin kun puhua.

H6: Sellaista laajempaa tietoa palveluista ja mahdollisuuksista. Mä ajattelen, että se ois pitäny olla TE-toimisto tai infopiste tai jotain, mulla olisi ollut tietoa mihin mä oisin voinu mennä.

H1: Vähennettäisiin kotojuttuja ja annettaisiin enemmän vastuuta itse. Tai ei niinkun lopetettais kokonaan, mutta vähennettäis niitä vaikka vuodeksi, silloin ihmisen on niinkun helpompi päästä suomalaisten työelämään. Mutta jos tuetaan joka puolelta, ei ihminen niinkun onnistu. Parempi että autetaan, kotoutetaan, mutta samalla ohjeistetaan tekemään jotain vaikka opiskelemaan kieltä. Jos yrittää oikeasti on mahdollisuuksia saada töitä.

7.4 Varhaiskasvatuksen rooli perheen kotoutumisessa

Varhaiskasvatuksen rooli kotoutumisessa nostettiin tärkeäksi jokaisessa haastattelussa. Haastateltavien lapset olivat varhaiskasvatuksen piirissä päiväkodissa. Kaikki haastateltavat kokivat, että päivähoiton aloittaminen sujui hyvin.

H6: Juu meitä ymmärrettiin hyvin päiväkodissa. Minä en puhunut vielä suomea, mutta ymmärsin ja se meni hyvin ja saatiin täytettyä ne laput.

Päiväkodissa lapset oppivat myös kielen hyvin, jonka vanhemmat kokivat koko perheen kannalta eduksi. Kieltä pystyttiin alkaa puhumaan myös kotona ja vanhemmat pystyivät myös oppimaan lapsilta. Haastateltavat kertoivat, että päiväkodin kautta heidän lapsensa saivat vertaistovereita ja kävivät esimerkiksi suomalaisilla syntymäpäivillä ja sitä kautta oppivat kieltä ja kulttuuria, jota pystyivät tuomaan myös kotiin.

H2: Päiväkoti tukee aina esimerkiksi lapset aina jos on ujo ja pelkää se on hankala, mutta jos lapsi aina katsoo mitä muut tekee. Lapset helposti pääsee, ei se oo vaikeaa. Meilläkin tyttö ei puhu suomea hyvin, mutta hän pärjännyt siellä hyvin. Pojalla sama juttu, hän ei puhunut hyvin suomea. Nyt puhuu sujuvaa suomea paitsi pienin lapsi, joka ei puhu vielä.

H3: Tietenkin, kun lapsetkin niin kun nykyäänkin puhutaan (kieli muutettu) ja käännetään kaikki suomen kielelle. Silloinkin lasten kanssa puhuttiin Suomen kieltä kun siihenkin auttoi se, kun lasten kanssa se on helppo puhua vaikka ei osaa niin hyvin.

H5: Niin ennen kun hän aloitti päivähoidon, hän ei osannut yhtään suomen kieltä, mutta nyt hän on oppinut hyvin, tällä hetkellä hän pärjää. Osaa jo suomen kieltä vähän. Hänelläkin on se, että hänellä on kavereita ja kokoajan puhuu päiväkodista mitä hän on syönyt ja mitä on leikkiä. Tällä hetkellä hän puhuu mieluummin puhuu Suomea kun omaa kieltä.

Päivähoidosta oli iso hyöty koko perheelle, sillä lapsen saaminen hoitoon auttoi vanhempia hakeutumaan kielikurssille tai työelämään. Vanhemmat kokivat, että kurssille tai työelämään pääseminen olivat merkittäviä asioita hyvänä esikuvana toimimiseen lapsille.

H6: Tottakai koski koko perhettä, koska mä en olisi päässyt kurssille, jos lasta ei olisi voinut laittaa hoitoon. Meillä ei ollut minkäänlaista verkostoa, niin olisin jäänyt vahtimaan sitä lasta kotiin muuten. Lasten kannalta hyvä ja meitäkin on tukenut.

H2: Päiväkodista tosi iso apu, se on todella hyvä, että lapset ovat päiväkodissa, sä voit mennä töihin tai opiskella ihan rauhassa. Jos äiti on kokoajan lasten kanssa kotona ei mitenkään pääse eteenpäin.

H3: Tietenkin se auttaa siihen kun lapsi on koko päivä melkeen siellä, suomen kielen oppi sieltä ja kulttuuristakin vähän ja kaikenlaisia. Siellä oppi paljon kaikenlaista.

Päiväkodin erilaiset keinot maahanmuuttajalapsia tukemisessa nostettiin myös esille haastatteluissa ja ne koettiin todella merkitykselliseksi lapsen kehityksen ja koko perheen kotoutumisen kautta.

H5: He hoitajat heillä on kun jotkut lapset eivät ymmärrä sitä sanaa, heillä on merkkejä, kuvia. Heillä o S2- tunti. Viime viikolla oli vanhempainilta ja kerrottiin että kun maahanmuuttajan lapsi täyttää viisi hänelle tehdään testi missä katsotaan miten kehittynyt.

7.5 Kotoutumista hankaloittavat tekijät

Kotoutumista hankaloittavana tekijänä koettiin ehdottomasti kielitaidon puute. Suomea kuvattiin hankalana kielenä. Haastateltavat olivat käyneet, yhtä henkilöä lukuun ottamatta kaikki kielikurssin, mutta suomen kieli koettiin silti hankalana. Kieltä opittiin kuulemma eniten töissä, mutta toisaalta töiden saaminen heikon kielitaidon vuoksi oli aluksi hankalaa. Tämä oli koko perheelle stressaavaa. Riskinä kielitaidon oppimiselle oli myös englannin kielen taito. Englannin kieli luonnistui helpommin, jolloin saattoi tuudittautua asioiden hoitamiseen englanniksi. Toinen haastava tekijä oli oman etnisen ryhmän kanssa toimiminen, jolloin henkilö puhui paljon omaa äidinkieltään, jolloin suomen kielen käyttäminen jäi taka-alalle.

H6: Aluksi kun tultiin Suomeen niin minulla oli tää päätös, että ei yhtäkään (omaa kansallisuuden edustajaa), koska mul piti nopeasti oppia sitä kieltä.

Myös kokemuksia siitä, että ei henkilöiden annettu yrittää, löytyy. Haastateltavat nostivat esimerkeiksi sen, että heille tarjottiin tulkkia liian helposti, vaikka olisivat kokeneet pärjäävänsä. Osa olikin kieltäytynyt tulkin käyttämisestä nopeasti.

H5: Kerran mulle sanottiin (päiväkodissa), kun hänelle (lapselle) on tulossa keskustelu, niin ajatteli että ehkä tulkki olisi hyvä, sanoin että pärjään, mutta voit kutsua. Vähän turhaa maksetaan rahaa.

Haastatteluissa nousi esiin se, että välillä vanhemmilla oli ollut hankalaa, kun lapsi oli edennyt kotoutumisprosessissa heitä nopeammin. Tällöin vanhemman taidot eivät enää riittäneet lapsen tukemiseen taikka muuhun toimintaan.

H3: Ei osaa niinkun neuvoa kun ei osaa kieleä hyvin niin tuntuu vähän epäriittävältä, et ei oo kiva. Joo ne (lapset) kyllä aika usein myös sai tukea, kun me emme pystyneet auttamaan. Mutta tietenkkin siitä tuntee itsensä vähän niin kun tyhmäksi.

Kolme neljästä perheestä nosti haasteeksi Suomen vuodenaajat: pitkän syksyn ja kylmän talven. Tähän oli kuulemma vaikea tottua ja aluksi vuodenaikojen vaihtelu tuntui todella haastavalta. Myös ikävää kotimaahan koettiin vaikeana asiana.

H3: Se oli hankalaa kun tuli syksy, se tuntu niin siltä, että niin pimeä ja sateinen. Sitten tuli talvi, minusta tuntuu, ettei koskaan ole ollut niin pitkä talvi. Se ensimmäinen vuosi etenkin, vielä kun alussa oli tosi ikävä, ainakin vuoden mä itkin monta kertaa päivässä, sitten alkoi helpottamaan

H2: Itseasiassa on tosi vaikeata (kotoutuminen), koska esimerkiksi minulla oli minä en koskaan nähnyt lunta, en tiedä kieli. Se on tosi haaste.

Haastatteluissa nousi esiin myös hankaluus tietää asuinalueen palveluista, joita olisi tarvinnut esimerkiksi ennen lapsen päiväkodin aloittamista.

H6: Ystävät ja työkaverit tukivat, mutta he asuivat toisilla paikkakunnilla eivätkä tienneet mitä (meidän) alueella oli. Sen takia jäimmekin varmaan vähän syrjään. Meillä ei ollut hajuakaan mitä me voitaisiin lapsen kanssa tehdä ja sitten me asuttiin siellä (kauppakeskuksen) vieressä ja ei ollut muuta vaihtoehtoa kun että menimme sinne leikkimään kaupan viereen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSIDEAT

Toteuttamani tutkimuksen tulosten pohjalta voidaan todeta, että kotoutuminen kokemuksena on koko perhettä rasittava elämänmuutos, johon sisältyy monenlaisia erilaisia tunteita. Lapset ovat yleensä sen verran nuoria, että suuri vastuu kotoutumisen sujumisesta jää vanhemmalle tai vanhemmille. Vanhemman vastuulla on yrittää käydä läpi omia tunnetilojaan ja samalla toimia lapselleen turvallisena aikuisena. Vanhempana voi joutua tilanteeseen, jossa ei itsekään tiedä mitä seuraavaksi tulevat tapahtumaan, ei tiedä onko omat sukulaiset sodan keskellä vai ovatko he selvinneet. Tällaisessa tilanteessa koko perhe tarvitsee kokonaisvaltaista tukea ja holhousta: vanhempien tulisi saada käsitellä tunteitaan niin, etteivät ne vaikuta liikaa lapseen. Asialla on kuitenkin käänttöpuolensa: haastateltavat perheet olivat tyytyväisiä elämäntilanteeseensa nyt. Muutto uuteen maahan voi myös merkitä uutta mahdollisuutta, joka nostettiin haastatteluissa esille. Sodan keskeltä pois pääseminen turvalliseen maahan voi olla koko perheen kannalta uusi alku.

Oma asenne koettiin tärkeäksi tekijäksi kotoutumisen kannalta. On kuitenkin liian yksiselitteistä sanoa, että huonommin kotoutuneilla olisi kaikilla huonompi asenne. Asenteella on kuitenkin selkeästi tärkeä rooli kotoutumisessa. Miten yhteiskunnassa voitaisiin motivoida kotoutuvia perheitä olemaan enemmän itse vastuussa omasta tekemisestään? Pystyttäisiinkö perheitä yrittää liittää yhteiskuntaan jotenkin eri tavalla kun nyt tehdään? Olisiko mahdollista tehdä esimerkiksi vapaaehtoistyötä? Miten voisimme rohkaista perheenjäseniä integroitumaan enemmän yhteiskuntaamme?

Haastatteluissa kävi ilmi, että kotoutumista helpottivat sosiaaliset suhteet, sivistys, vastaanottavan maan turvallisuus sekä työelämään pääsy. Sosiaalisia suhteita tulisi siis vahvistaa ja ottaa huomioon etenkin ne perheet, joilla ei ole sosiaalisia suhteita vastaanottavasta maasta ollenkaan. Sosiaalisia suhteita voidaan vahvistaa esimerkiksi haastatteluissakin nousseella ystäväperhetoiminnalla tai alkukartoituksen yhteydessä informoida alueella toimivista yhdistyksistä, ryh-

mistä ja tapahtumista. Kotoutumisessa tulisi huomioida myös sivistyksen merkitys: henkilöt, jotka tulevat alkeellisista oloista tarvitsevat paljon tukea siihen, miten Suomessa eletään. Työelämään pääsy ei heikon kielitaidon vuoksi ole mikään itsestänselvyys, mutta on selvää, että jokaiselle ihmiselle on tärkeää kokemus osallisuudesta ja siitä, että saa olla yhteiskunnan jäsen. Voisiko esimerkiksi vapaaehtoistyöhön käyttää enemmän resursseja, jotta kieli luonnistuisi helpommin ja ihminen pääsisi osalliseksi yhteiskuntaan?

Palvelujärjestelmän toimivuudessa oli suuri kuilu työn vuoksi Suomeen muuttaneen perheen ja turvapaikanhakijoina saapuneiden perheiden välillä. Tietysti pitää muistaa, että yksi perhe ei ole missään määrin luotettava vertailukohde ajatellen koko maahanmuuttajaperheitä. Maahanmuuttajapalveluiden koordinaattori Matkaselkä (2016) on kuitenkin korostanut, että tämä ero on näkynyt myös palveluiden piirissä, koska kaikkia työn vuoksi muuttaneita ei kutsuta alkukartoitukseen ja muihin. Näin myös perhe kertoi tapahtuneen, että he eivät saaneet minikäänlaista alkukartoitusta tai infoa, jota olisivat tarvinneet, jotta perheenä olisivat selvinneet ja oppineet Suomessa toimimista ja siihen liittyviä asioita. Palvelujärjestelmän tulisi siis huomioida paremmin myös muista syistä (työ, avioliitto tai muu sellainen) muuttaneita perheitä, sillä myös he ovat uuden muutoksen keskellä.

Varhaiskasvatuksella koettiin olleen suuri rooli etenkin lapsen, mutta myös koko perheen kotoutumisen kannalta. On siis tärkeää, että jokaisen maahan muuttaneen perheen lapselle tarjotaan varhaiskasvatusta aikaisin. Lapsen ollessa päivähoitossa, vanhemmillä on paremmat mahdollisuudet integroitua yhteiskuntaan, sillä heillä on mahdollisuus osallistua esimerkiksi kielikurssille lapsen ollessa päivähoitossa. Lapsen kannalta varhaiskasvatuksen ympäristö on tärkeä, sillä siellä muun muassa luodaan lapsen kehitykselle tärkeitä vertaissuhteita sekä opitaan kieltä ja kulttuuria.

Kotoutumista hankaloittavina tekijöinä nostettiin esille kielitaidon puute. Kielitaitoa oppiessa on tärkeää tietysti oma asenne, kuten osa haastateltavista mainitsikin: itse opettelemalla, kirjoittamalla uudet sanat esimerkiksi ylös, oppii helpommin. Kielikurssitkaan eivät aina vastaa kohderyhmän kaikkien jäsenten tarpeita,

sillä samalla kurssilla saattaa olla esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottomia sekä toisessa ääripäässä korkeasti koulutettuja henkilöitä. Kaikille myöskään kielikursit eivät riitä, jolloin tarvitaan lisätukea. Kielikursseja olisi siis hyvä uudistaa niin, että kohderyhmät jakautuisivat taitotasojen perusteella. Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa lisäksi kieltä tuetaan monin eri keinoin ja tuen tarpeen vaa- tiessa järjestetään kaikkia erityistukea tuottavia palveluja ja muuta sellaista, mutta aikuisille maahanmuuttajille tarjottava tuki on selkeästi heikompaa. Haas- tateltavat toivat myös esille sitä näkökulmaa, että vanhemmille ei välillä annettu mahdollisuutta yrittää puhua kieltä, vaan tulkkia tarjottiin liian helposti. Olisi tär- keää, että ainakin ammattilaistoiminnassa antaisimme kielen harjoitteluun mah- dollisuuksia ja käyttäisimme tulkkia vain pakonomaisissa tilanteissa.

Vuodenaikoihin emme voi vaikuttaa, mutta kotoutumisen alkuvaiheessa järjestet- tävässä alkukartoituksessa perheitä voitaisiin opettaa, minkälaisia varusteita mis- säkin vuodenajassa olisi hyvä käyttää. Samaan alkuinformaatioon voitaisiin sisäl- lyttää asuinalueen palveluiden kartoitus, jotta asuminen alueella helpottuisi, kun perheet tiedostaisivat alueiden palvelutarjonnan.

Johtopäätöksenä minun tutkimuksessani ja näiden haastateltavien kokemusten perusteella on, että yhteiskunnalla on varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kautta parempia mahdollisuuksia vastaanottaa lapsia ja tukea heidän kotoutu- mistaan. Tukitoimia tarjotaan helposti, kun huomataan tuen tarve. Vanhemmilla taas tilanne on erilainen ja heidän tulee tehdä paljon töitä itse kotoutumisensa eteen.

Tutkimuksessani haastateltavat olivat kaikki tulleet kehittyneestä ja modernista kaupungista, jonka he kokivat olleen hyötynä kotoutumisen kannalta. Jatkotutki- musta ajatellen, tutkimusta voitaisiin tehdä niin, että rajattaisiin perheet, jotka ovat tulleet maista tai kaupungeista, jossa ei ole ollut esimerkiksi sähköä. Tässä ta- pauksessa perheellä on opeteltavanaan myös sivistysvaltiossa arkisilta tuntuvia asioita. Olisi mielenkiintoista tietää, kuinka he kokevat kotoutumisensa. Lisäksi jatkotutkimuksia voitaisiin tehdä niin, että kohderyhmä rajattaisiin tarkemmin. Olisi hyvä haastatella perheitä, jotka ovat tulleet samasta maasta tai samana

vuonna, jolloin tutkimuksesta saataisiin yleispätevämpi. Tutkimus, jossa selvitetäisiin kulttuurin vaikutusta kotoutumisen onnistumiseen, olisi myös mielenkiintoinen. Tutkimukseen voitaisiin valita perheitä, joista osa on tullut jostakin kulttuurista ja osa taas jostakin toisesta. Vertailututkimusta hyödyntäen pystyttäisiin selvittämään, kuinka paljon kulttuuriset tekijät vaikuttavat kotoutumiseen.

9 POHDINTA

Maahanmuuttajataustaiset perheet ovat lisääntyneet Suomessa jatkuvasti eikä tälle aallolle ole näkyvissä lähitulevaisuudessa muutoksia. Maahanmuuttajataustaiset perheet ovat apuna rikastuttamassa Suomen monimuotoisuuden kehittymistä.

Ymmärtääkseen yllämainittujen ryhmien erityistarpeita, ammattilainen tarvitsee eettistä herkkyyttä, jossa hänellä tulee olla kyky tunnistaa eettisiä jännitteitä tai ristiriitoja vaikeaselkoisissa sekä monimutkaisissa tilanteissa, jotka liittyvät arkielämään. Ammattilaisen tulee omata kykyä ymmärtää ihmisten erityispiirteitä, tarpeita, oikeuksia ja velvollisuuksia, joka taas vaatii kykyä empatiaan ja roolinottoon. Eettiseen herkkyyteen sisältyy pohdinta siitä, miten oma toiminta koskettaa muiden ihmisten hyvinvointia ja siihen liittyvää kuvittelua erilaisista toimintalinjoista ja niiden seurauksista sisältäen enteilevän ajattelun, mitä asiasta seuraisi jokaiselle osapuolelle. Eettiseen herkkyyteen sisältyy myös omien tunteidensa, asenteiden ja mahdollisten ennakkoluulojen tunnistaminen ja niiden reflektointi. (Juujärvi, Myyry & Pessa 2011, 21–24, 79–99.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 8) varhaiskasvatus määritellään osaksi suomalaista koulutusjärjestelmää, joka toimii tärkeänä ajanjaksona lapsen kasvun sekä oppimisen tiellä. Huoltajat ovat ne, jotka pääasiassa vastaavat lastensa kasvatuksesta, mutta varhaiskasvatuksella on kyky vahvistaa ja viimeistellä kodin kasvatustehtävää ja taas omalla ammatillisuudella vastata lasten hyvinvoinnista. Tärkeää on, että varhaiskasvatus kykenee kehittämään yhdenvertaiset edellytykset kaikille varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle. Myös vanhempien haastatteluissa varhaiskasvatus nostettiin tärkeäksi asiaksi lasten ja koko perheen kotoutumiselle. Lapsen oppiessa kulttuurin tapoja ja vastaanottavan maan kielen sanoja on ne helppo siirtää myös vanhemmille.

9.1 Eettisyys ja luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimustulokset vastaavat siihen, mitä on haluttu saada selville. Luotettavuutta voidaan analysoida siirrettävyyden, riippuvuuden, vahvistettavuuden, saturaation eli kylläntymisen tai kriteerivaliditeetin, joka vaatii aikaisempia tutkimuksia aiheesta. (Kananen 2015, 353.)

Tutkimuksen luotettavuutta lisää prosessin kulun avaaminen lukijalle (Tuomi & Sarajärvi 2009, 142). Olenkin avannut opinnäytetyöni prosessia aiemmissä kohdissa tarkasti ja yksityiskohtaisesti, jotta luotettavuus tutkimuksessa parantuisi.

Tutkimuksissa puhutaan aineiston saturaatiosta eli kylläntymisestä, jolla tutkija kykenee päättämään että tutkimusaineistoa on tarpeeksi. Saturaatioon päästään silloin, kun tieto alkaa olla samanlaista: uutta materiaalia ei enää haastatteluiden avulla synny vaan pääkohdat ovat selvillä. (Tuomi 2007, 142.) Omaa tutkimusta suorittaessa huomasin, että haastattelut alkoivat toistamaan toinen toisiinsa, eli haastattelun luotettavuutta voi mitata sillä keinoin. Tutkimustani tarkastellessa on kuitenkin tärkeä muistaa, että kohderyhmä oli hyvin pieni ja ehkä erilailla muodostetuilla kysymyksillä saturaatiota ei olisi tapahtunut niin pian.

Tutkimustani ei voi pitää yleispätevänä kaikkia maahanmuuttajaperheitä koskien. Haastateltavien määrä (seitsemän henkilöä neljästä perheestä) on aivan liian pieni, jotta siitä voitaisiin tehdä yleispäteviä tulkintoja. Kulttuuritaustat ja syyt perheiden maahanmuutolle olivat liian erilaisia, jotta niistä pystyttäisiin vetämään yhteneväistä linjaa koskien kaikkia maahanmuuttajaperheitä. Lisäksi perheet ovat asuneet Suomessa liian vaihtelevasti (osa noin viisi vuotta, osa jo paljon kauemmin), joka heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tässä ajassa myös esimerkiksi palvelujärjestelmä ja ohjaavat lait ovat muuttuneet, joka myös osaltaan heikentää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen luotettavuutta olisi parantanut se, että haastateltavien määrä olisi ollut suurempi tai olisin valinnut kaikki perheet samoista kulttuuritaustoista, samoista muuttosyistä tai asumisajan perusteella.

Otin haastattelussani huomioon selkeän ja sujuvan kielen käytön, huomioiden vastaajien mahdollisen kielitaidon heikkouden. Haastatteluiden aikana yritin tuoda asian esille monin eri tavoin, jos henkilöt eivät ymmärtäneet kysymystäni. Tutkimuksen luotettavuutta voi hieman pohtia myös siltä kannalta, että haastatteluissa saattoi olla ymmärtämiseen liittyviä haasteita ja teemat johtivat aina hieman erilaiseen suuntaan vastaajan vastauksien ja omien intressien perusteella, vaikka haastattelurunko olikin valmiina.

Eettisyys liittyy läheisesti tieteelliseen tutkimukseen. Tutkimus täyttää luotettavan ja uskottavan tutkimuksen kriteerit vain jos se on tehty hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaisesti. Lähtökohdat hyvälle tieteelliselle käytännölle ovat, että tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta sekä tarkkuutta niin tutkimustyössä, tulosten tallennuksessa, esittelyssä sekä tulosten arvioinnissa. Tutkimuksessa on tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaiset tiedonhankinta-, tutkimus- sekä arviointimenetelmät ja siinä noudatetaan avoimuutta sekä vastuullista tiedeviestintää tuloksia julkistaessa. Tutkija ottaa huomioon muiden tutkijoiden työt ja saavutukset. Tutkimusluvat on hankittu tutkimusta varten ja ennen tutkimuksen aloittamista on sovittu oikeuksista, periaatteista, velvollisuuksista. Tietosuojaan liittyvät kysymykset on otettava huomioon. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6–7.)

Eettisyyttä kunnioittaen, aloitin tutkimuksen tekemisen kertomalla osallistujille tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät, joilla tutkimus suoritetaan. Keräsin suostumukset haastatteluihin osallistumisesta ja kerroin, että heillä on oikeus lopettaa tutkimus milloin vain, jos itse kokevat niin. Huomioin tarkasti sen, että haastateltavani ovat varmasti ymmärtäneet tutkimuksen, johon ovat osallistumassa, sillä kielitaito saattaa olla vielä esteenä. Varmistin tämän asian moneen kertaan tutkittavilta. Tutkittaville kerroin haastattelun yhteydessä, että tiedot säilyvät vain minulla luottamuksellisesti ja että hävitän kaiken aineiston tutkimuksen loputtua. Lupasin myös, että teen työni niin, ettei heitä voida siitä tunnistaa. Tuomi (2007, 145–146) listaa nämä tärkeäksi eettiseksi perustaksi ihmisiin liittyvässä tutkimuksessa. Tuomen mukaan myös tutkittavien tulee voida odottaa tutkijalta vastuun-

tuntoa, joka näkyy lupaamien sopimusten noudattamisessa ja tutkimuksen rehellisyyden vaalimisena. Olen pitänyt huolta myös näistä tutkimusta tehdessäni, sillä ihmisiä tutkiessa on tärkeää, että tiedot pysyvät salassa.

Tietojen salassapitoon liittyen, tutkimuksessani nousi esille henkilötietolain (1999/523) määritelmän mukaan arkoja asioita, joita tutkimuksessani ovat esimerkiksi vastaajien etninen alkuperä, uskonnollinen vakaumus, terveydentila sekä henkilön saamat sosiaalihuollon palvelut, tukitoimet ja muut etuudet. Tämän vuoksi tutkimusta tehdessäni pidin tarkasti huolta siitä, että vastaajien anonyymisyys säilyy ja että tiedot pysyvät salassa niin tutkimuksen tekovaiheessa kun valmiin raportin kirjoittamisessakin. Tuloksissa olevista sitaateista on jätetty vastaajien yksilölliset piirteet ja merkinnät pois, sillä haluan että haastateltavien anonyymisyys säilyy vastauksien arkaluontoisuuden vuoksi. Arkaluontoisia asioita voivat olla esimerkiksi haastateltaviin liittyvät sairaudet, seksuaaliasiat, koulutus, tulot ja taloudellinen tilanne, sosiaaliluokka tai etninen ryhmä (Hirsjärvi & Hurme 2010, 115). Haastateltavat olen numeroinut niin, että vain minulla on tiedossa numeroiden tarkoitus. Numeroinnit ovat tehty selventämään suoria lainauksia.

Tutkimukseen liittyvä etiikka voidaan määritellä myös tutkijan ammattietiikaksi, joihin kuuluu kyky noudattaa eettisiä periaatteita, normeja, arvoja sekä hyveitä (Kuula 2006, 23). Olen tutkimusta tehdessäni yrittänyt pitää huolta siitä, että ammattiin liittyvä eettisyys säilyy läpi koko prosessin. Olen huomionut aiheen ajan-kohtaisuuden ja nimettömyyden säilymisen tarkasti. Työ on tehty yhteistyössä Vantaan maahanmuuttajapalvelujen kanssa ja vaikka Vantaa alkaakin olla suuri kaupunki, mahdollisuus tunnistaa haastateltavat on kuitenkin otettava huomioon. Tämän vuoksi päätin jättää haastateltavien iät, syntymämaat ja muut identifioivat tekijät kokonaan tutkimuksen ulkopuolelle.

Opinnäytetyötä tehdessä on tärkeä muistaa lähdekritiikki, jossa materiaalia seurlotaan ja tutkijan on tiedettävä kuka aineiston on tuottanut, millaiseen tarkoitukseen ja milloin se on tehty (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 16). Opinnäytetyötä tehdessäni jouduin karsimaan monia lähteitä, sillä en ollut varma niiden luotettavuudesta. Myös ajankohtaisuus oli tärkeä kriteeri lähdevalintoja tehdessäni. Opinnäytetyössäni on hyödynnetty kuitenkin myös vanhoja lähteitä, perustellusti

sen takia, että teorian tieto ei ole vanhentunutta. Näitä lähteitä käyttäessä olen käyttänyt erityistä kriittisyyttä ja tarkastanut moneen otteeseen lähteen paikkansa pitävyyden. Tutkimus- ja kehittämistoiminnassa eettisyys näkyy ihmisten kunnioittamisena, tasa-arvoisena vuorovaikutuksena sekä oikeudenmukaisuuden korostamisena. Eettisyys on myös kriittistä asennetta käytäntöjä ja tarjottuja tietoja valitessa. Lähdekritiikki on siis osa eettisyyttä. (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12.)

9.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyötäni lähdin rakentamaan omista intresseistäni, jotka heräsivät tehdessäni harjoittelua Vantaan maahanmuuttajapalveluissa. Opinnäytetyön tavoitteena oli syventää osaamistani sekä ammatillista kasvuani. Opinnäytetyössäni kotoutuminen on rajattu koskemaan koko perhettä ja sitä kautta siihen kuuluu oleellisesti varhaiskasvatus osana palveluita. Tämän valinnan tein sen vuoksi, että tutkinnossani suoritan myös lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden.

Sosionomina (AMK) sekä lastentarhanopettajana tulen toimimaan työssä, jossa tehtäviin kuuluu uusien käytäntöjen luomista. Työ myös uusiutuu, joka johtuu paljolti siitä, että työhön vaikuttaa ihmisten elämän sekä arjen tarpeiden muuttuminen. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 86.) Opinnäytetyön prosessissa jouduin useasti saman asian eteen, kun minun piti pohtia maahanmuuton muutoksia, jotka ovat tapahtuneet vasta hiljattain. Työ maahanmuuttajien kanssa on muuttunut viime vuosina huomattavasti ja jo vuoden sisällä on saattanut tapahtua paljon muutoksia.

Opinnäytetyöni oli prosessina todella opettavainen. Opin aikatauluttamisen tärkeyden. Vaikka opinnäytetyöni käynnistyi jo alkuvuodesta ja valmistui loppuvuodesta 2017, niin oli matkalla monia tekijöitä, joihin liittyi muun muassa odottelemista. Tutkimusluvan sain opinnäytetyölleni vasta elokuussa 2017. Tästä kolmen kuukauden päästä opinnäytetyöni oli jo valmiina julkaistavaksi. Jos nyt aloittaisin opinnäytetyöni uudestaan, aikatauluttaisin sen eri tavalla. Hakisin tutkimuslupaa

aiemmin jotta haastatteluiden analyysille jäisi enemmän aikaa, sillä paremmalla aikataululla asiaan tarkempi ja syvällisempi tutustuminen olisi ollut mahdollista.

Aiheen rajaaminen on myös tärkeä osa työn sujuvuutta. Opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että aiheeni oli aivan liian laaja: se kattoi kotoutumisen jo itsessään isona kokonaisuutena, jonka lisäksi siihen liittyvä varhaiskasvatuksen näkökulma laajensi työtä entisestään. Minun olisi kannattanut rajata aiheeni tarkemmin, jotta työ olisi ollut sujuvampi ja sen tekeminen helpompaa.

Tutkimuksessa olleita haastatteluja varten rajaisin kohderyhmän paljon tarkemmin. Nyt tutkimuksessani kohdejoukko oli todella pieni ja hyvin moninainen. Näin pientä joukkoa haastateltaessa olisi haastateltavilla tullut olla enemmän yhdistäviä tekijöitä. Haastateltavat olisi voinut rajata tulemaan esimerkiksi samasta kulttuurista tai maasta, samasta syystä tai samoihin aikoihin Suomeen muuttamisesta.

Valitsemaani kohderyhmässä haasteelliseksi teki perheen kotoutumisprosessin ajankohta. Halusimme yhteistyötahoni kanssa pitää mahdollisimman positiivista virettä läpi prosessin, jonka vuoksi valitsimme, mielestämme sekä perheiden omasta mielestä, hyvin kotoutuneita perheitä. Tutkimus suoritettiin ilman tulkkia, jolloin perheen vanhempien kielitaidon tuli olla jo sen verran hyvä, että he pystyvät vastaamaan kysymyksiin. Tässä vaiheessa perhe yleensä on kuitenkin saattanut asua Suomessa jo useamman vuoden. Tällöin on hankala saada perhettä, jossa on tällä hetkellä varhaiskasvatusikäisiä lapsia tai jos onkin, lapset ovat luultavasti syntyneet Suomessa. Tämä vaikutti hieman työni alkuperäisiin suunnitelmiin ja jouduin pohtimaan ammatillisesti tämän vaikutusta työni onnistumiseen.

Tein koko prosessin ajan työtä itsenäisesti, mutta olin tiiviisti yhteydessä yhteistyötahooni, jolta sain paljon apua prosessin etenemiseen. Koin tärkeäksi tekijäksi sen, että suoritin myös harjoitteluni Vantaan maahanmuuttajapalveluissa, jolloin olin tietoinen erilaisista aiheeseen liittyvistä seikoista. Opinnäytetyön avulla pääsin myös syventämään osaamistani liittyen maahanmuuttajiin.

Opinnäytetyötä tehdessäni tärkeä oivallus oli se, että alalla, jolla tulen työskentelemään asioilla on monta käänköpuolta ja asiat vaikuttavat toisiinsa. Myös esimerkiksi perhettä käsitellessä, palvelujen kirjo on laaja, sillä jokainen perheenjäsen tarvitsee omia palveluitaan, jotka taas vaikuttavat koko perheen hyvinvointiin. Sosionomina lasten- ja perheiden kanssa toimiessa tuodaan sosiaalista näkökulmaa esille ja siinä samassa sosiaalipedagogista työtettä ja osaamista. Sosionomina edustaa koko sosiaalialan mahdollisuuksia ja mahdollisesti avaa tiet sosiaalipalveluihin. (Mäkinen ym. 2009, 88.)

Sosionomi (AMK) koulutukseen liittyy sosiaalisia kompetensseja, joita pääsin matkan varrella kehittämään itsessäni. Eettinen osaaminen kulki läpi työn lähellä, sillä vähän väliä minun tuli pysähtyä pohtimaan omaa arvomaailmaani sekä pohdita yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteitä, jotka liittyvät vahvasti maahanmuuttoon. Asiakastyön osaamisessa perheen kanssa työskentely on nostettu esiin. Sekä sosionomina että lastentarhanopettajana tulen työskentelemään tukien yksilön kasvua ja kehitystä, jonka lisäksi tulen pohtimaan perheiden arkea ja perheenjäsenten keskinäisiä suhteita. (Innokylä 2016.) Koen, että opinnäytetyöprosessin avulla opin varhaiskasvatusteemoista vielä lisää lapsen kehitystä koskevista teemoista, mutta pääsin sisälle myös koko perhettä koskeviin teemoihin.

Sosionomi (AMK) koulutuksen suorittaneelta odotetaan palvelujärjestelmän tunnistamista. Prosessini aikana en jumiutunut pelkästään maahanmuuttajia koskeviin palveluihin, vaan palvelujen kirjo oli laaja koskien koko perhettä, sisältäen esimerkiksi varhaiskasvatuksen, perhetyön ja lastensuojelun osa-alueita. Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen kehittyi kuin itsestään prosessin aikana, sillä maahanmuuttajiin liittyy epätasa-arvon ja huono-osaisuuden rakenteiden tunnistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Osallisuus nousi prosessin aikana monenkin kertaan esiin ja se on sosiaalialan tärkeä perusarvo. (Innokylä 2016).

Tutkimuksellinen kehittämis- ja innovaatio-osaaminen kehittyi prosessin aikana. Opin toimimaan eettisesti, mutta huomasin tutkimuksessani kehitettävää ja osasin arvioida tuottamaani työtä myös kriittisesti, kun tilanne sitä vaati. Työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjyysosaaminen kehittyi myös etenkin opinnäytetyötä tehdessä.

Itsensä johtaminen kuului oleellisena osana opinnäytetyöprosessiin (Innokylä 2016.)

Työntekijän, joka työskentelee varhaiskasvatuksen ympäristössä, ammattitaitoon liittyy kyky arvioida, missä hänen apunsa on tarpeellista juuri kyseisellä hetkellä eli maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa työntekijän tehtävänä on pohtia, kuinka lapsi, joka ei osaa vielä suomen kieltä, kykenee tuomaan ilmoille omia toiveitaan ja ajatuksiaan (Halme & Vataja 2011, 23). Lapsia ja perheitä kohdattaessa työntekijältä edellytetään vuorovaikutustaitoja, kulttuurista tietoisuutta sekä omien mahdollisten ennakkoluulojen pohdiskelua (Pernaa 2014). Oman opinnäytetyöni varrella, jouduin monesti pysähtymään pohtimaan, että työ rakentuu täysin teorian sekä haastatteluissa saadun tiedon mukaisesti, etteivät omat ennakkoluuloni tai ennakkotietoni vaikuta työn tuloksiin. Työskennellessä varhaiskasvatuksessa tulee arjesta löytää pedagogiset hetket, jolloin niitä voi hyödyntää niiden tullessa vastaan. Kun työntekijä kykenee omaksumaan sensitiivisyyden ja aktiivisen roolin omaan ammatti-identiteettiinsä suhteessa lasten leikkiin aikuinen pystyy lähestymään lasta konkreettisesti ja mielikuvien tasolla. (Kalliala 2008, 261.)

LÄHTEET

- Alitolppa-Niitamo, Anne & Leinonen, Elina 2013. Perhe, nuoret ja maahanmuutto. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – Ja kotoudumme. Maahanmuuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 96-117.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Säävälä, Minna 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – Ja kotoudumme. Maahanmuuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 5–12.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo 2005. Moninaiset maahanmuuttajataustaiset perheet. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet – näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 9–10.
- Alitolppa-Niitamo, Anne & Söderling, Ismo 2005. Perhekeskeinen kotouttaminen. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet – näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 108–109.
- Alitolppa-Niitamo, Moallin & Novitsky 2006. Monikulttuuriset vertaistuenryhmät – ohjaajan opas. Ryhmämalli pikkulapsiperheiden vanhemmille. Maahanmuutto perheen ja vanhemmuuden haasteena. Helsinki: Väestöliitto.
- Berry, John W. 2006. Contexts of acculturation. Teoksessa Dawid L Sam & John W Berry (toim.) The Cambridge Handbook of acculturation psychology. Cambridge: Cambridge University, 27–42.
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. C, Katsauk-

- sia ja aineistoja 17. Verkkojulkaisuna: [http://www.diak.fi/opis-
kelu/opinnaytetyo/Documents/Kohti%20tutkivaa%20ammattikäy-
tänöä.pdf](http://www.diak.fi/opis-
kelu/opinnaytetyo/Documents/Kohti%20tutkivaa%20ammattikäy-
tänöä.pdf).
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–45.
- Finlex 2017. Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Säädosmuutokset. Viitattu 1.11.2017. [http://www.fin-
lex.fi/fi/laki/smur/2010/20101386#saadosmuutokset](http://www.fin-
lex.fi/fi/laki/smur/2010/20101386#saadosmuutokset).
- Forsander, Annika & Ekholm, Elina 2001. Etniset ryhmät Suomessa. Teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri Hautaniemi, Abdullahi Ali, Anne Alitolppa-Niitamo, Eve Kyntäjä, Nguyen Quoc Cuong (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia, 83–156.
- Forsander, Annika 2001. Etnisten ryhmien kohtaaminen. Teoksessa Annika Forsander, Elina Ekholm, Petri Hautaniemi, Abdullahi Ali, Anne Alitolppa-Niitamo, Eve Kyntäjä, Nguyen Quoc Cuong (toim.) Monietnisyys, yhteiskunta ja työ. Helsinki: Palmenia, 31–56.
- Haavikko, Ansa & Berner, Lena 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia – Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura.
- Halme, Katjamaria & Vataja, Anita 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Halonen, Aija 2009. Vantaan varhaiskasvatuksessa käytössä olevat lasten kehityksen seurannan strukturoidut arvioinnin menetelmät. Vantaan kaupunki, varhaiskasvatus 31.3.2009. Viitattu 31.10.2017. [http://www.socca.fi/files/182/Lasten_kehityksen_seurannan_struk-
turoidut_menetelmat_vantaan_varhaiskasvatus_2009.pdf](http://www.socca.fi/files/182/Lasten_kehityksen_seurannan_struk-
turoidut_menetelmat_vantaan_varhaiskasvatus_2009.pdf).
- Hammar-Suutari, Sari 2009. Asiakkaana erilaisuus – kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Henkilötietolaki 1999/523. 22.4.1999. Viitattu 26.10.2017. [http://www.fin-
lex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523#L3](http://www.fin-
lex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523#L3).
- Hietanen, Maarit. 2007. Erilainen tavallinen perhe. Perheiden mietteitä peruskoulun erityisopetuksesta ja dysfaattisten nuorten jatko-opintomahdollisuuksista. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Viitattu

- 24.11.2017. Verkkojulkaisuna: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/94393/gradu01713.pdf?sequence=1>.
- Hiitola, Johanna & Turtiainen, Kati 2015. Varhaisen tuen palvelut maahanmuuttajataustaisille perheille. Ammattilaisten ja vanhempien kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 68/2015.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka 2007. Kvalitatiivinen tutkimus. Teoksessa Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (toim.) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Innokylä 2016. Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen kompetenssit. Viitattu 1.11.2017. <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/5e8f1ef1-7a5b-4dfb-a629-0ea09dbfe904>.
- Jallinoja, Riitta; Hurme, Helena & Jokinen, Kimmo 2014. Johdanto. Teoksessa Riitta Jallinoja, Helena Hurme & Kimmo Jokinen (toim.) Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki: Gaudeamus, 7–17.
- Juujärvi, Soile; Myyry, Liisa & Pessa, Kaija 2011. Eettinen herkkyyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.
- Kaarniemi, Heli 2012. Monikulttuurisia kohtaamisia – Opas varhaiskasvatuksen arkeen. Verkkojulkaisuna: http://www.oppi.uef.fi/aducate/projektit/monikko/mag/monikko_monikulttuurisia_kohtaamisia_verkko.pdf
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! – Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press .
- Kananen, Jorma 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas – Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu- sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kansalaisuuslaki 2003/359. 13.5.2003. Viitattu 26.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030359>.
- Ketonen, Launonen, Ikonen, Salmi, Palmroth, Römän & Mattinen 2014. Kieli ja viestintä. Teoksessa Tiina Siiskonen; Tuija Aro; Timo Ahonen & Ritva Ketonen (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus 201–226.

- Kuittinen, Saija & Isosävi, Sanna 2013. Vanhemmuus ja pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – Ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 78-96.
- Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka – aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. 30.12.2010. Viitattu 6.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>.
- Lastensuojelulaki 2007/417. 13.4.2007. Viitattu 5.11.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Leinonen, Elina 2013. Perheen sukupolvisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Tutkimuksia 2013:3. Väestöliitto. Verkkojulkaisuna: http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_11_29_Tutkimuksia_3_13_Leinonen.pdf.
- Leinonen, Elina 2013. Perheen sukupuolisuhteet ja kotoutuminen nuorten näkökulmasta. Helsingin kaupungin tutkimuksia 2013:3. Helsingin kaupunki: Tietokeskus. Verkkojulkaisuna: https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_11_29_Tutkimuksia_3_13_Leinonen.pdf.
- Maahanmuuttovirasto 2017a. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 4.10.2017. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen.
- Maahanmuuttovirasto 2017b. Suomen kansalaisuuden edellytykset. Viitattu 4.10.2017. http://www.migri.fi/suomen_kansalaisuus/kansalaisuuden_hakeminen/edellytykset.
- Maahanmuuttovirasto 2017c. Suomen kansalaisuus. Viitattu 4.10.2017. http://www.migri.fi/suomen_kansalaisuus.
- Maahanmuuttovirasto 2017d. Turvapaikan hakeminen. Viitattu 26.10.2017. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen.
- Matkaselkä, Pirkko 2016. Maahanmuuttajakoordinaattori, Vantaan maahanmuuttajapalvelut. Henkilökohtainen tiedonanto 15.11.2016.
- Mikkonen, Anna 2005. Työttömät ja työvoiman ulkopuolella olevat maahanmuuttajat: kokemuksia kotoutumistoiminnasta. Teoksessa Anne Ali-

- tolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet – näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 53–71.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro.
- Novitsky, Anita 2005. Maa vaihtuu – roolit muuttuvat. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Ismo Söderling & Stina Fågel (toim.) Olemme muuttaneet – näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. Helsinki: Väestöliitto, 72–84.
- Paavola, Heini 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Tutkimuksia 283. Helsingin yliopisto. Viitattu 5.11.2017. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19984/monikult.pdf>.
- Pernaa, Minna 2014. Monikulttuurisuus on arkea varhaiskasvatuksessa. Tesso, Sosiaali- ja terveystieteiden aikakauslehti 29.1.2014. Viitattu 3.11.2017. <https://tesso.fi/artikkeli/monikulttuurisuus-arkea-varhaiskasvatuksessa>.
- Puukari, Sauli & Korhonen, Vesa 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 32–47.
- Raunio, Mika; Säävälä, Minna; Hammar-Suutari, Sari & Pitkänen, Pirkko 2011. Monikulttuurisuus ja kulttuurien välisen vuorovaikutuksen areenat. Teoksessa Pirkko Pitkänen (toim.) Kulttuurien kohtaamisia arjessa. Tampere: Vastapaino, 17–51.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi.
- Rönkkö, Leena & Rytönen, Timo 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY.
- Salmi, Saara & Lipponen, Lasse 2013. Alle kouluikäisten lasten hyvinvoinnin tukeminen vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyöllä. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Soccan työpapereita 2013:1. Verkkojulkaisuna: http://www.socca.fi/files/3130/Hyve_hallussa_opas.pdf.

- Schubert, Carla 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa Anne Alitolppa-Niitamo, Stina Fågel & Minna Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet – ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki: Väestöliitto, 63–77.
- Sevón, Eija & Notko, Marianne 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa Eija Sevón & Marianne Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press, 13–26.
- Siirto, Ulla & Gothóni, Raili 2016. Johdanto: Pakolaisuus muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Siirto, Ulla & Gothóni, Raili (toim.) Pakolaisuudesta kotiin. Helsinki: Gaudeamus.
- Sosiaalihuoltolaki 2014/1301, 30.12.2014. Viitattu 6.3.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>.
- Säävälä, Minna 2007. Sukupuoli etnisen itseymmärryksen keskiössä. Naiseus, avioliitto ja perhe Kosovon albaaninaisten puheessa. Teoksessa Tuomas Martikainen ja Marja Tiilikainen (toim.) Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. Helsinki: Vammalan Kirjapaino Oy, 68–87. Verkkojulkaisuna: http://vaestoliitto-fibin.directo.fi/@Bin/0bed249aedbdf462fc2b8ce6fb8f4467/1474549032/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf.
- Säävälä, Minna 2011. Perheet muuttoliikkeessä – Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen. Väestöliiton katsauksia E41/2011. Helsinki: Väestöliitto.
- Säävälä, Minna 2012. Koti, koulu ja maahan muuttaneiden lapset: Oppilashuolto ja vanhemmat hyvinvointia turvaamassa. Helsinki: Väestöliitto.
- Tarkka, Kirsi; Komi, Aulikki; Nevanen, Saira & Tuominiemi-Lilja, Terhi 2013. Hyve Hallussa – Opas vanhempien, päivähoidon ja neuvolan yhteistyön vahvistamiseen lapsen laajan 4-vuotistarkastuksen yhteydessä. Verkkojulkaisuna: http://www.socca.fi/files/3130/Hyve_hallussa_opas.pdf.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017a. Turvapaikanhakijoiden terveys ja hyvinvointi. Viitattu 2.6.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointi/turvapaikanhakijoiden-terveys-ja-hyvinvointi>.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017b. Maahanmuuttajien osallisuus ja kotoutuminen. Viitattu 2.6.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-osallisuus-ja-kotoutuminen>.
- Tiittula, Liisa & Ruusuvoori, Johanna 2005. Johdanto. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Liisa Tiittula (toim.) Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Oy. 9–21.
- Tilastokeskus 2016. Väestö. Ulkomaiden kansalaiset. Viitattu 5.3.2017. http://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#ulkomaidenkansalaiset.
- Tilastokeskus i.a. Käsitteet. Perhe. Viitattu 4.10.2017. <http://www.stat.fi/meta/kas/perhe.html>.
- Tilastokeskus i.a.b Käsitteet. Lapsiperhe. Viitattu 4.10.2017. <http://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue – Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2017a. Kotouttaminen.fi. Perheen kotouttamissuunnitelma. Viitattu 8.3.2017. http://www.kotouttaminen.fi/kotouttaminen/kotoutumista_edistavat_toimenpiteet/kotoutumissuunnitelma/perheen_kotoutumissuunnitelma.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2017b. Kotouttaminen.fi. Kotoutumissuunnitelma. Viitattu 9.9.2017. <http://kotouttaminen.fi/kotoutumissuunnitelma>.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2017c. Kotouttaminen.fi. Lapset ja nuoret. Viitattu 5.11.2017. <http://kotouttaminen.fi/lapset-ja-nuoret>.
- Ulkomaalaislaki 2004/301. 30.4.2004. Viitattu 26.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>.
- Wallin, Aila 2013. Monikulttuuriosaaminen – Uudistuvan työyhteisön valttikortti. Riihimäki: Klaavamedia.

- Vantaan Kaupunki 2017. Maahanmuuttajapalvelut. Viitattu 7.3.2017.
http://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/tietoa_vantaasta/maahanmuuttajille/sosiaali-ja_terveyspalvelut/maahanmuuttajapalvelut.
- Varhaiskasvatuslaki 1973/36. 19.1.1973. Viitattu 4.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- Varhaiskasvatussuunnitelma 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 5.6.2017. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf.
- Vartiainen-Ora 2007. Erilaisuus sallittu. Perehdyimme monimuotoisuuteen – käsikirja työhön perehdyttäjälle ja työyhteisölle. Petmo-hanke. Helsinki: SAK.
- Väestöliitto 2015. Koko perheen huomiointi vahvistaa maahanmuuttajien lasten koulumenestystä. Viitattu 6.3.2017. <http://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/?x29403=4022542>.
- Väestöliitto i.a. Maahanmuuttajat. Viitattu 2.6.2017. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/.
- Yhdenvertaisuuslaki 2014/1325. 30.12.2014. Viitattu 26.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>.

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Perheen kotoutuminen, vanhempien haastattelu. Haastattelussa halutaan kuulla vastaajan subjektiivinen kokemus kotoutumisesta.

Miten koet itse kotoutumisen käsitteenä? Mitä koet sen tarkoittavan/pitävän sisäl-
lään?

Tausta

Ikä?

Sukupuoli?

Asumistilanne?

Työ, opiskelija, eläkkeellä, muuta?

Lapsien lukumäärä ja iät?

Muutto Suomeen

Kotimaa?

Muuttovuosi Suomeen?

Muuton syy, miksi? (pakolaisuus/työt/puoliso, muu?)

Nykyhetki

Perheen tilanne nyt?

Vanhempien tilanne? Opiskeleeko/työssäkäyvä?

Perheen lapset?

Koetko olevasi perheesi kanssa kotoutunut Suomeen?

Ihmissuhteet

Muuttiko koko perhe Suomeen?

Oliko Suomessa tuttuja? Keitä? Asuivatko he samalla paikkakun-
nalla?

Koetko että omassa etnisessä ryhmässä olisi ollut 'painostusta' ne-
gatiivisesti kotoutumiseen liittyen? Eli esimerkiksi ei

Nykyiset ihmissuhteet?

Kotoutuminen

Mitä apua saitte perheenä?

Mitä muistat kotoutumisen ajasta?

Tehtiinkö teille alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma? Palvelikot ne teitä?

Mitkä asiat auttoivat teitä perheenä kotoutumisessa?

- Sosiaaliset suhteet?
- Palvelut? Saitteko tukea esimerkiksi maahanmuuttajapalveluista?
- Mitkä muut asiat koet merkitykselliseksi, jotka tukivat teidän kotoutumistanne?

Mikä hankaloitti teidän kotoutumista Suomeen?

Koitko yksinäisyyttä? Muita negatiivisia tunteita?

Päiväkoti/koulu

Miten onnistui lapsen päiväkodin/koulun aloittaminen?

Tukiko päiväkoti/koulu lapsen kotoutumista? Miten?

Entä oliko vaikutukset koko perhettä koskevia?

Mennyt aika ja nykyhetki

Tuleeko mieleesi jotakin, joka olisi voitu tehdä eri tavalla, jotta kotoutumisenne olisi toteutunut paremmin? Mikä? Miten?

Tuleeko mieleesi jotain muuta kotoutumiseen liittyen nyt kun vertaat nykyhetkeä sekä kotoutumisenne aikaa?

Kokonaisuus

Jos saisit hoitaa uuden perheen kotoutumisen Suomeen, mitä asioita ottaisit huomioon?

Mitkä asiat tulisi huomioida?

LIITE 2: SUOSTUMUS HAASTATTELUUN

Nimi:

Osallistun tutkimukseen ja haastatteluun ()

Suostun siihen, että haastattelu nauhoitetaan ()

Haastattelu nauhoitetaan ja kirjoitetaan puhtaaksi. Haastattelujen materiaalit, nauhoitteet ja kirjoitukset, tuhoetaan tutkimuksen jälkeen. Henkilötietojasi ei paljasteta missään vaiheessa tutkimusta eikä sen jälkeen. Olet tutkimuksessa mukana täysin anonyymisti ja vapaaehtoisesti.

Halutessasi voit keskeyttää tutkimuksen milloin tahansa eikä keskeyttäminen aiheuta Sinulle ongelmia. Ilmoita keskeytyksestäsi Vantaan maahanmuuttajapalveluille/minulle puhelimitse *****

Tutkimukseen osallistuminen ei velvoita Sinua mihinkään. Tutkimuksesta ei aiheudu Sinulle mitään kustannuksia eikä haittaa.

Tutkimuksen tulokset julkaistaan opinnäytetyössäni, joka julkaistaan ammattikorkeakoulujen yhteisessä Theseus-tietokannassa. Opinnäytetyö toimitetaan myös Vantaan maahanmuuttajapalveluiden työntekijöille.

Aika ja paikka _____

Allekirjoitus _____